

**UCHWAŁA NR ...../...../2025**  
**SEJMIKU WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO**

z dnia .....2025 r.

**w sprawie przyjęcia Wojewódzkiego Programu wyrównywania szans osób  
niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu  
oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych  
na lata 2026 – 2030**

Na podstawie art. 18 pkt. 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2025 poz. 581), art. 21 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2025 poz. 1214 i 1302), w związku z art. 35 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2025 r. poz. 913 i 1301) – Sejmik Województwa Lubelskiego uchwala, co następuje:

**§ 1.** Przyjmuje się Wojewódzki Program wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2026-2030, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

**§ 2.** Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Lubelskiego.

**§ 3.** Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

**Uzasadnienie projektu uchwały  
Sejmiku Województwa Lubelskiego w sprawie przyjęcia Wojewódzkiego Programu  
wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu  
społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób  
niepełnosprawnych na lata 2026 – 2030**

Podstawą prawną przygotowania i realizacji programu jest Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2025 r. poz. 913 z późn. zm.). Artykuł 35 ust. 1 pkt. 1 ustawy nakłada na samorząd województwa obowiązek opracowania i realizacji wojewódzkich programów dotyczących wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudnienia osób niepełnosprawnych. Założenia programu zostały przygotowane przez powołany Zespół ds. opracowania Programu wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudnienia osób niepełnosprawnych na lata 2026-2030. W skład Zespołu weszli pracownicy takich instytucji jak: Departament Zdrowia i Polityki Społecznej UMWL, Departament Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego UMWL, Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, Powiatowy Urząd Pracy w Lublinie, Miejski Urząd Pracy w Lublinie, Kuratorium Oświaty w Lublinie, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Oddziału Lubelskiego Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, organizacji pozarządowej tj. Charytatywnego Stowarzyszenia Niesienia Pomocy Chorym „Misericordia” w Lublinie, przedstawiciela Wojewódzkiej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych oraz pracowników Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie. Następnie program ten został przedłożony do szerokich konsultacji społecznych poprzez opublikowanie na stronach Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej.

Program jest również elementem realizacji Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku oraz Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2021 - 2030. Stanowi kontynuację Programu przyjętego pod tą samą nazwą na lata 2021-2025. Celem działań zawartych w Programie jest zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami możliwości pełniejszego uczestniczenia w życiu społecznym i zawodowym. Program wskazuje instytucjom i organizacjom działającym w obszarze polityki społecznej kierunek działań, który zapewni niepełnosprawnym miejsce w strukturze i procesach społecznych. Wskazuje na konieczność zapobiegania niepełnosprawności poprzez działania w kierunku profilaktyki niepełnosprawności oraz ograniczanie jej skutków i kształtowania samodzielnego i niezależnego życia osób z niepełnosprawnościami. Podkreśla również konieczność skoncentrowania się na poprawie dostępności i jakości edukacji dla osób z niepełnosprawnościami, aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami, a także na integracji działań podmiotów społecznych w kierunku wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych.

Źródła finansowania Programu obejmują budżetu województwa lubelskiego, budżety powiatów i gmin, Państwowy Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, środki Narodowego Funduszu Zdrowia, środki UE i państwowych funduszy celowych, środki organizacji pozarządowych oraz podmiotów prywatnych oraz ustawowe zadania samorządu województwa z zakresu rehabilitacji osób niepełnosprawnych finansowane będą ze środków PFRON przyznawanych corocznie Województwu Lubelskiemu.



**Wojewódzki Program wyrównywania szans osób  
niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu  
oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób  
niepełnosprawnych na lata 2026-2030.**

## SPIS TREŚCI

### WOJEWÓDZKI PROGRAM WYRÓWNYWANIA SZANS OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH I PRZECIWDZIAŁANIA ICH WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU ORAZ POMOCY W REALIZACJI ZADAŃ NA RZECZ ZATRUDNIANIA OSÓB

<b>NIEPEŁNOSPRAWNYCH NA LATA 2026-2030.....</b>	<b>1</b>
WPROWADZENIE.....	2
CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA .....	4
Osoby z niepełnosprawnościami w populacji mieszkańców województwa lubelskiego .....	4
Dostępność pomocy i wsparcia. Podstawowe obszary .....	10
Edukacja i wychowanie .....	10
Profilaktyka zdrowotna .....	17
Rehabilitacja lecznicza .....	17
Pomoc społeczna .....	22
Rehabilitacja społeczna .....	23
Rehabilitacja zawodowa .....	30
Aktywizacja zawodowa .....	35
Integracja społeczna .....	43
Oddział Lubelski Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.....	43
Jednostki Organizacyjne Samorządu Województwa Lubelskiego.....	48
Perspektywiczne rozwiązania systemowe w zakresie wsparcia osób z niepełnosprawnościami .....	48
WNIOSKI Z DIAGNOZY .....	49
UZASADNIENIE REALIZACJI PROGRAMU .....	51
CELE PROGRAMU .....	52
Mierniki realizacji celów .....	54
WDRAŻANIE PROGRAMU .....	61
REALIZATORZY PROGRAMU.....	61
FINANSOWANIE PROGRAMU .....	62
SYSTEM MONITOROWANIA I OCENY PROGRAMU .....	62
PODSTAWOWE AKTY PRAWNE WYZNACZAJĄCE DZIAŁANIA KIEROWANE DO OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH...	63
Podstawowe dokumenty strategiczne wyznaczające działania na rzecz osób niepełnosprawnych w Programie: .....	64
Dokumenty strategiczne szczebla krajowego:.....	64
Dokumenty strategiczne Województwa Lubelskiego:.....	64
SPIS TABEL .....	65

## WPROWADZENIE

Osoby z niepełnosprawnością stanowią liczną grupę mieszkańców Województwa Lubelskiego. W myśl ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2025 r. poz. 913 z późn. zm.), „[...] niepełnosprawność oznacza trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy”. Również dla rozumienia istoty niepełnosprawności należy podkreślić istnienie zapisu w Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2012 r., poz. 1169 z późn. zm.), ratyfikowanej przez Polskę 6 września 2012 r., że „[...] niepełnosprawność wynika z interakcji między osobami z dysfunkcjami, a barierami wynikającymi z postaw ludzkich i środowiskowymi, które utrudniają tym osobom pełny i skuteczny udział w życiu społeczeństwa, na zasadzie równości z innymi osobami”.

**Wojewódzki Program wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudnienia osób niepełnosprawnych na lata 2026-2030**, będzie narzędziem przeciwdziałania marginalizacji oraz podnoszenia jakości życia osób niepełnosprawnych. Takie rozumienie Programu wynika z wieloletniego doświadczenia prowadzenia działalności na rzecz włączania osób z różnymi niepełnosprawnościami w szeroki zakres wzajemnie przenikających się działań, co ma ścisły związek z obecnością zadań w obszarze rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudniania osób niepełnosprawnych, pomocy społecznej, ekonomii społecznej, współpracy z organizacjami pozarządowymi, polityki senioralnej, profilaktyki uzależnień, promocji zatrudnienia. Zadania te bowiem odnoszą się bezpośrednio do tworzenia warunków uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w rehabilitacji społecznej, rehabilitacji zawodowej, w aktywnych formach realizacji zainteresowań w obszarze kultury, sportu, turystyki i rekreacji oraz w procesie zdobycia zatrudnienia.

Program wpisuje się w proces realizacji polityki spójności społecznej i wzrostu jakości kapitału ludzkiego, o którym jest mowa w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku. W swojej treści odnosi się on do [...] „wzmocnienia zintegrowanych systemów wsparcia oraz poprawy dostępu do usług społecznych mających na celu pomoc i wyrównanie szans wykluczonych i zagrożonych grup społecznych”<sup>1</sup>.

Taką grupą osób w naszym regionie są osoby z niepełnosprawnościami, a konkretnym odniesieniem podkreślającym istotność ich sytuacji osobistej i obecności w polityce społecznej jest Cel strategiczny 4. – Wzmacnianie kapitału społecznego a następnie jego rozwinięcie w następujących celach operacyjnych:

- 🕒 Cel operacyjny 4.1. Rozwijanie kapitału ludzkiego
- 🕒 Cel operacyjny 4.2. Poprawa jakości świadczenia usług zdrowotnych

---

<sup>1</sup> Uchwała Nr XXIV/426/2021 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 29 marca 2021 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku.

#### Cel operacyjny 4.3. Włączenie i integracja społeczna

Osoby z niepełnosprawnością są szczególnie narażone na stygmatyzację, społeczne wykluczenie i ubóstwo. Podstawowe prawa i uprawnienia realizowane są na poziomie gminy i powiatu w ramach zadań realizowanych przez ich jednostki organizacyjne, m.in. ośrodek pomocy społecznej i powiatowe centrum pomocy rodzinie. Własne rodzaje zadań realizuje Samorząd Województwa Lubelskiego (SWL) poprzez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie oraz inne jednostki organizacyjne.

Prezentowany Program powstał w oparciu o analizę doświadczeń z realizacji edycji przyjętej na lata 2021-2025 i przy wydatnym wsparciu przedstawicieli wielu instytucji oraz organizacji pozarządowych.

Do opracowania Programu Zarząd Województwa Lubelskiego powołał Zespół specjalistów, posiadających wiedzę i wieloletnie doświadczenie w zakresie działalności na rzecz osób niepełnosprawnych, w następującym składzie:

- 1) Marta Rak – Z-ca Dyrektora Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie, Przewodnicząca Zespołu;
- 2) Kamil Sobczyk – Oddział Rehabilitacji Społeczno - Zawodowej Osób Niepełnosprawnych Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie, Wiceprzewodniczący Zespołu;
- 3) Krzysztof Koczmara – Oddział Rehabilitacji Społeczno - Zawodowej Osób Niepełnosprawnych Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie, Członek Zespołu;
- 4) Anna Dula – Oddział Pomocy Społecznej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie, Członkini Zespołu;
- 5) Monika Kądziera – Lubelskie Obserwatorium Polityki Społecznej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie, Członkini Zespołu;
- 6) Krzysztof Pulikowski – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie, Członek Zespołu;
- 7) Paweł Dyk – Departament Zdrowia i Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie, Członek Zespołu;
- 8) Barbara Miszczuk – Oddział Koordynacji EFS Departamentu Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie, Członkini Zespołu;
- 9) Edyta Ekwińska - Wojewódzka Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych przy Marszałku Województwa Lubelskiego, Członkini Zespołu;
- 10) Agnieszka Postępska - Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, Członkini Zespołu;
- 11) Radosław Bujek – Miejski Urząd Pracy w Lublinie, Członek Zespołu;
- 12) Katarzyna Kamińska – Powiatowy Urząd Pracy w Lublinie, Członkini Zespołu;
- 13) Barbara Bodnar – Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, Członkini Zespołu;
- 14) Aleksandra Sępołch – Kuratorium Oświaty w Lublinie, Członkini Zespołu;

- 15) Małgorzata Żywicka – Oddział Lubelski Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Członkini Zespołu;
- 16) Alicja Borzęcka – Szajner – Uniwersytet Marii Curie – Skłodowskiej w Lublinie, Członkini Zespołu;
- 17) Małgorzata Filipowicz – Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym „Misericordia” z siedzibą w Lublinie, Członkini Zespołu.

Należy podkreślić, że SWL realizuje również Wojewódzki Program Rozwoju Zróżnicowanych Form Wspieranego Zatrudnienia oraz Przedsiębiorczości Społecznej Dostosowanych do Potrzeb Osób z Niepełnosprawnościami, w tym z Zaburzeniami Psychicznymi.

## CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA

### Osoby z niepełnosprawnościami w populacji mieszkańców województwa lubelskiego

Osoby z niepełnosprawnościami stanowią istotną część mieszkańców województwa lubelskiego, a ich potrzeby i oczekiwania mają bezpośredni wpływ na kształtowanie lokalnej polityki społecznej w obszarze zdrowia, edukacji, zatrudnienia. Zrozumienie skali oraz charakteru niepełnosprawności w regionie jest kluczowe dla planowania działań w zakresie dostępności usług publicznych i wsparcia społecznego.

Zgodnie z wynikami Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021 (NSP 2021), w województwie lubelskim mieszkało 335 051 osób z niepełnosprawnościami, w tym:

- 197 506 osób z niepełnosprawnością prawną w tym:
  - 124 460 osób z niepełnosprawnością prawną i biologiczną,
  - 73 046 osób z niepełnosprawnością tylko prawną.
- 137 545 osób z niepełnosprawnością tylko biologiczną,

Ta grupa osób stanowiła **16,95% ogółu mieszkańców regionu**, którego populacja wynosiła wówczas **1 976 492 osoby**.

W porównaniu do danych z **NSP 2011**, kiedy odsetek osób z niepełnosprawnością wynosił **14,33%**, oznacza to wzrost o **2,62 punktu procentowego** w ciągu dekady. Choć zmiana ta jest nieco wyższa niż średnia krajowa (**2,52 pp**), to **5 województw odnotowało większy wzrost**, a największy przyrost dotyczy województwa świętokrzyskiego.

W skali kraju udział osób z niepełnosprawnością wzrósł z **12,20% w 2011 roku** do **14,72% w 2021 roku**. Na tle pozostałych regionów, województwo lubelskie uplasowało się pod względem udziału tej grupy na **14. miejscu w kraju**.

Zaobserwowana tendencja wzrostowa może wynikać z wielu czynników, w tym związanych z przebiegiem procesów demograficznych, takich jak starzenie się społeczeństwa, jak i większej świadomości społecznej odnośnie oceny jakości swojego zdrowia oraz skuteczniejszego identyfikowania i zgłaszania potrzeby uzyskania orzeczenia o niepełnosprawności. Dane te

mają istotne znaczenie dla planowania działań w obszarze polityki społecznej, zdrowotnej, edukacyjnej, zatrudnieniowej oraz dostępności usług publicznych.

Na terenie województwa lubelskiego występuje znaczące zróżnicowanie liczby osób z niepełnosprawnościami pomiędzy poszczególnymi powiatami. Skalę oraz charakter tych różnic przedstawiają dane pochodzące z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021, zaprezentowane w poniższej tabeli. Dane zostały uporządkowane według malejącego odsetka osób z niepełnosprawnością w populacji danego powiatu, co umożliwia identyfikację jednostek samorządu terytorialnego o najwyższym poziomie występowania niepełnosprawności.

Dla celów porównawczych w zestawieniu uwzględniono również wartości dla całego województwa lubelskiego oraz dla Polski. Poniższe zestawienie przedstawia dane lokalne w szerszym kontekście regionalnym i krajowym, co umożliwia ocenę, czy dany powiat charakteryzuje się ponadprzeciętnym, przeciętnym czy poniżej przeciętnym poziomem występowania niepełnosprawności.

Tabela 1. Liczba i odsetek osób z niepełnosprawnościami w powiatach województwa lubelskiego na tle regionu i kraju.

Obszar administracyjny	Liczba OzN	Liczba mieszkańców	Odsetek OzN
chełmski	14 135	72 212	19,57
hrubieszowski	10 937	56 643	19,31
kraśnicki	16 517	86 357	19,13
puławski	20 268	106 268	19,07
parczewski	6 086	32 073	18,98
włodawski	6 588	34 884	18,89
krasnostawski	10 860	58 438	18,58
łęczyński	9 752	54 565	17,87
radzyński	9 747	54 831	17,78
m. Chełm	10 001	56 321	17,76
zamojski	17 216	98 302	17,51
świdnicki	11 843	67 730	17,49
lubartowski	14 378	82 905	17,34
opolski	9 442	55 171	17,11
rycki	8 899	52 104	17,08
<b>LUBELSKIE</b>	<b>335 051</b>	<b>1 976 492</b>	<b>16,95</b>
m. Zamość	9 333	56 821	16,43
tomaszowski	12 318	75 156	16,39
m. Lublin	53 123	324 568	16,37
łukowski	15 977	100 943	15,83
bialski	16 357	104 030	15,72
lubelski	23 834	157 524	15,13

Obszar administracyjny	Liczba OzN	Liczba mieszkańców	Odsetek OzN
m. Biała Podlaska	8 038	53 417	15,05
<b>POLSKA</b>	<b>5 447 548</b>	<b>37 019 327</b>	<b>14,72</b>
biłgorajski	13 684	93 329	14,66
janowski	5 718	41 900	13,65

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (2022), Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021. Informacja o wynikach NSP 2021 na poziomie województw, powiatów i gmin; Warszawa 2023.

Biorąc pod uwagę społeczny i ekonomiczny charakter regionu, istotny jest obraz struktury społecznej osób niepełnosprawnych, zamieszkałych na terenach miejskich i wiejskich. Poniższa tabela zawiera dane pochodzące z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021 (NSP 2021), zestawione w układzie porównawczym dla województwa lubelskiego i całej Polski. Uwzględniono trzy podstawowe zmienne: miejsce zamieszkania (miasto/wieś), płeć oraz przynależność do grup wieku (przedprodukcyjna, produkcyjna, poprodukcyjna), zgodnie z klasyfikacją demograficzną stosowaną przez GUS.

Tabela 2. Struktura osób z niepełnosprawnościami według miejsca zamieszkania, płci i wieku w województwie lubelskim i w Polsce

Liczba OzN	lubelskie		Polska	
<b>OGÓŁEM</b>	<b>335 051</b>	<b>16,95%</b>	<b>5 447 548</b>	<b>14,72%</b>
w miastach	153 282	45,7%	3 357 421	61,6%
na wsi	181 769	54,3%	2 090 127	38,4%
<b>MĘŻCZYŹNI</b>	<b>148 900</b>	<b>44,4%</b>	<b>2 456 605</b>	<b>45,1%</b>
w miastach	66 508	44,7%	1 470 035	59,8%
na wsi	82 392	55,3%	986 570	40,2%
<b>KOBIETY</b>	<b>186 151</b>	<b>55,6%</b>	<b>2 990 943</b>	<b>54,9%</b>
w miastach	86 774	46,6%	1 887 386	63,1%
na wsi	99 377	53,4%	1 103 557	36,9%
w wieku przedprodukcyjnym	<b>15 652</b>	<b>4,7%</b>	<b>298 998</b>	<b>5,5%</b>
w wieku produkcyjnym	<b>121 825</b>	<b>36,4%</b>	<b>2 041 573</b>	<b>37,5%</b>
w wieku poprodukcyjnym	<b>197 574</b>	<b>59,0%</b>	<b>3 106 977</b>	<b>57,0%</b>

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (2022), Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021. Informacja o wynikach NSP 2021 na poziomie województw, powiatów i gmin; Warszawa 2023.




Analiza danych umożliwia identyfikację różnic w rozmieszczeniu i strukturze społecznej osób z niepełnosprawnościami w ujęciu regionalnym i krajowym. W województwie lubelskim osoby z niepełnosprawnościami częściej zamieszkują tereny wiejskie (54,3%) niż miejskie (45,7%), co


kontrastuje z sytuacją ogólnopolską, gdzie dominują mieszkańcy miast (61,6%). Podobnie, w strukturze wiekowej województwa wyraźnie przeważają osoby w wieku poprodukcyjnym (59,0%), podczas gdy w skali kraju ich udział jest nieco niższy (57,0%).

Dla uzyskania pełnego obrazu zakresu występowania problemu niepełnosprawności wśród mieszkańców województwa lubelskiego należy również poznać tę grupę na podstawie następujących kryteriów (NSP 2021):




**1. Osoby z niepełnosprawnością prawną** stanowiły grupę **197 506 osób**, czyli **59% całej populacji osób z niepełnosprawnościami**. W tej grupie:

 **185 309 osób (93,8%)** to osoby w wieku 16 lat i więcej, z czego:

-  **43 935 osoby (23,7%)** posiadały orzeczenie o lekkim stopniu niepełnosprawności,
-  **76 523 osoby (41,3%)** – o umiarkowanym stopniu,
-  **64 851 osób (35,0%)** – o znacznym stopniu.

 **12 197 osób (6,2%)** to dzieci w wieku 0–15 lat z orzeczeniem o niepełnosprawności.

**2. Osoby z niepełnosprawnością biologiczną** to **137 545 osób**, co stanowi **41% ogółu osób z niepełnosprawnościami**. W tej grupie:

-  **3 482 osoby (2,5%)** deklarowały całkowite ograniczenie sprawności,
-  **24 672 osoby (17,9%)** – poważne ograniczenie,
-  **109 293 osoby (79,5%)** – umiarkowane ograniczenie sprawności.

Populacja osób z niepełnosprawnościami w województwie lubelskim jest zróżnicowana również pod względem przyczyny i rodzaju niepełnosprawności. Za podstawowe przyczyny niepełnosprawności uważa się wady wrodzone, zachorowania i choroby przewlekłe, zdarzenia nagłe (wypadki i urazy ciała). Dla potrzeb orzecznictwa przyczynom niepełnosprawności została nadana oficjalna symbolika (kody). W tabeli poniżej przedstawiono rezultaty orzecznictwa o niepełnosprawności wśród mieszkańców naszego województwa w kolejności najczęściej występujących deficytów zdrowotnych.

Poniższe zestawienie przedstawia liczbę orzeczeń o niepełnosprawności wydanych w 2024 roku osobom powyżej 16. roku życia, z podziałem na rodzaje niepełnosprawności (zgodnie z kodami orzecznictwa) oraz płeć. Największą grupę stanowią osoby z upośledzeniem narządu ruchu (kod 05-R), chorobami neurologicznymi (10-N) oraz chorobami układu krążenia i oddechowego (07-S). Łącznie te trzy kategorie odpowiadają za ponad połowę wydanych orzeczeń.

Tabela 3. Osoby w wieku 16 lat i więcej z podziałem na rodzaje niepełnosprawności (wg kodów) oraz płeć, które w roku 2024 uzyskały orzeczenie o niepełnosprawności (w układzie od największego do najmniejszego)

Kody niepełnosprawności:	Liczba wydanych orzeczeń w 2024 r.	Kobiety	Mężczyźni
05-R – upośledzenie narządu ruchu;	10868	6 827	4 038
10-N – choroby neurologiczne;	8750	4 798	3 950

Kody niepełnosprawności:	Liczba wydanych orzeczeń w 2024 r.	Kobiety	Mężczyźni
07-S – choroby układu oddechowego i krążenia;	7727	3 758	3 969
02-P – choroby psychiczne;	3643	1 875	1 768
09-M – choroby układu moczowo-płciowego;	2937	1 925	1 009
11-I – inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne,	2352	1 275	1 075
03-L – zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu;	1735	894	841
08-T – choroby układu pokarmowego;	1682	748	934
04-O – choroby narządu wzroku;	633	335	297
01-U – upośledzenie umysłowe (niepełnosprawność intelektualna)	632	284	348
06-E – epilepsja;	474	243	231
12-C – całościowe zaburzenia rozwojowe.	422	86	336

Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie danych Wojewódzkiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności.

Warto zwrócić uwagę na zróżnicowanie płciowe – kobiety częściej uzyskują orzeczenia w kategoriach związanych z chorobami neurologicznymi i metabolicznymi, natomiast mężczyźni dominują w orzeczeniach dotyczących chorób układu oddechowego oraz pokarmowego.

Inaczej kształtuje się struktura niepełnosprawności wśród dzieci i młodzieży poniżej 16. roku życia, które w 2024 roku uzyskały orzeczenie o niepełnosprawności. Dominującą kategorią są całościowe zaburzenia rozwojowe (kod 12-C), co wskazuje na rosnącą potrzebę wczesnej diagnozy oraz rozwoju specjalistycznych form wsparcia w zakresie terapii i edukacji.

W tabeli uwzględniono podział według kodów orzecznictwa oraz płci, co pozwala na określenie rozkładu typów niepełnosprawności w populacji najmłodszych. W większości przypadków obserwuje się przewagę chłopców, szczególnie w kategoriach związanych z zaburzeniami rozwojowymi i neurologicznymi. Może to wynikać z różnic w przebiegu rozwoju oraz z większej częstotliwości diagnozowania określonych zaburzeń w populacji męskiej.

Tabela 4. Osoby przed 16 rokiem życia z podziałem na rodzaje niepełnosprawności (wg kodów) oraz płeć, które w roku 2024 uzyskały orzeczenie o niepełnosprawności (w układzie od największego do najmniejszego)

Kody niepełnosprawności:	Liczba wydanych orzeczeń w 2024 r.	Kobiety	Mężczyźni
12-C – całościowe zaburzenia rozwojowe.	1 832	444	1388

Kody niepełnosprawności:	Liczba wydanych orzeczeń w 2024 r.	Kobiety	Mężczyźni
11-I – inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne	677	329	348
10-N – choroby neurologiczne;	675	277	398
07-S – choroby układu oddechowego i krążenia;	506	205	301
03-L – zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu;	399	167	232
05-R – upośledzenie narządu ruchu;	326	180	146
01-U – upośledzenie umysłowe (niepełnosprawność intelektualna)	241	88	153
06-E – epilepsja;	181	88	93
09-M – choroby układu moczowo-płciowego;	147	59	88
02-P – choroby psychiczne;	139	52	87
04-O – choroby narządu wzroku;	123	53	70
08-T – choroby układu pokarmowego;	87	29	58

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności.

Niepełnosprawność postrzegana jest jako długotrwały stan, w którym występuje obniżenie sprawności funkcji fizycznych, psychicznych, intelektualnych lub sensorycznych, które na skutek barier istniejących w środowisku, osobom z niepełnosprawnościami uniemożliwiają na równi z osobami sprawnymi pełny udział w życiu społecznym.

W związku z tym, iż polityka społeczna wobec osób z niepełnosprawnością odnosi się do stosunkowo licznej i zróżnicowanej grupy społecznej stąd w celu dokonania wyboru trafnych rozwiązań w zakresie koniecznego wsparcia w procesie rehabilitacji społecznej i rehabilitacji zawodowej, istotna jest znajomość obrazu populacji w podziale na ekonomiczne<sup>2</sup> grupy wiekowe, co zostało zilustrowane w poniższej tabeli.

Tabela 4. Liczba osób niepełnosprawnych w województwie lubelskim, w podziale na ekonomiczne grupy wiekowe.

Liczba osób niepełnosprawnych	prawnie		tylko biologicznie	
Ogółem w tym:	197 506	100%	137 545	100%
w wieku przedprodukcyjnym	13 298	6,7%	2 354	1,7%
w wieku produkcyjnym	80 160	40,6%	41 665	30,3%

<sup>2</sup> W ekonomii i demografii wyróżniamy trzy główne grupy wiekowe: przedprodukcyjną, produkcyjną i poprodukcyjną. Wiek przedprodukcyjny to okres przed osiągnięciem zdolności do pracy (0-17 lat), wiek produkcyjny to czas aktywności zawodowej (18-59 lat dla kobiet, 18-64 lata dla mężczyzn), a wiek poprodukcyjny to okres po zakończeniu pracy zawodowej (60 lat i więcej dla kobiet, 65 lat i więcej dla mężczyzn).

Liczba osób niepełnosprawnych	prawnie		tylko biologicznie	
w wieku poprodukcyjnym (starzenie się)	104 048	52,7%	93 526	68,0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (2022), Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021. Informacja o wynikach NSP 2021 na poziomie województw, powiatów i gmin, Warszawa

Na podstawie przedstawionych danych można zauważyć, że niepełnosprawność dotyczy osób w każdym przedziale wiekowym, co w sposób naturalny wywołuje zapotrzebowanie na coraz mocniej zindywidualizowane formy wsparcia, których zastosowanie musi być uwzględnione w realnej i progresywnej polityce społecznej.

### Dostępność pomocy i wsparcia. Podstawowe obszary

Osoby z niepełnosprawnością, obok problemów zdrowotnych, mocno odczuwają ograniczenia jakości osobistego funkcjonowania w sferze społecznej i zawodowej. Dla poprawy sytuacji życiowej tych osób powołane zostały liczne instytucje państwowe i samorządowe, powstały organizacje pozarządowe, których celem jest rehabilitacja, wspieranie aktywności i pomoc materialna, jak też podejmowane są działania pozainstytucjonalne, w głównej mierze realizowane w obrębie grup samopomocowych. Są to działania oddalające ryzyko wystąpienia wykluczenia społecznego postrzeganego jako sytuacja, w której jednostka zostaje, z powodu swojej specyficznej sytuacji osobistej pozbawiona możliwości pełnego uczestniczenia w życiu społecznym. Takie zadania zostały przypisane gminie, powiatowi i województwu. Są one realizowane przez ich jednostki organizacyjne w ramach nadanych kompetencji ustawowych.

### Edukacja i wychowanie

Edukacja i wychowanie stanowią podstawowy fundament w procesie włączania osób z niepełnosprawnościami w życie społeczne i zawodowe. Dostęp do wysokiej jakości edukacji, dostosowanej do indywidualnych potrzeb uczniów, ma kluczowe znaczenie dla rozwoju ich potencjału, samodzielności oraz aktywności społecznej. W województwie lubelskim, podobnie jak w innych regionach kraju, system edukacji mierzy się z wyzwaniami związanymi z zapewnieniem odpowiedniego wsparcia, kadry, infrastruktury oraz narzędzi wspomagających proces kształcenia dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami.

#### Szkolnictwo ogólnodostępne - edukacja włączająca

W województwie lubelskim dzieci i młodzież z niepełnosprawnościami korzystają z edukacji włączającej, realizowanej w przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych oraz integracyjnych. W roku szkolnym 2024/2025 do w/w uczęszczało **15 614** uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego, co stanowiło 4,63% ogólnej liczby uczniów w regionie.

Kształcenie, wychowanie i opieka dla tej grupy realizowane były w 1 438 przedszkolach i szkołach, w tym:

- 📍 415 przedszkolach,
- 📍 772 szkołach podstawowych,

- 109 liceach ogólnokształcących,
- 82 technikach,
- 57 branżowych szkołach I stopnia,
- 3 branżowych szkołach II stopnia.

Placówki te zapewniają różnorodne formy wsparcia, w tym pomoc psychologiczno-pedagogiczną, zajęcia rewalidacyjne, obecność nauczycieli współorganizujących kształcenie oraz działania integracyjne.

#### Wczesne wspomaganie rozwoju oraz zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze

Istotną rolę w procesie wspierania najmłodszych dzieci z niepełnosprawnościami (do czasu rozpoczęcia nauki w szkole) oraz ich rodzin odgrywa wczesne wspomaganie rozwoju (WWR). W województwie lubelskim w roku szkolnym 2024/2025 wsparciem objęto łącznie 3 732 dzieci w ramach wczesnego wspomagania rozwoju (WWR). Działania te były prowadzone w różnych typach placówek, w tym przedszkolach, szkołach podstawowych, poradniach oraz specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych, a także w ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych. Skalę wsparcia udzielanego w różnych typach placówek ilustruje poniższa tabela.

Tabela 5: Dzieci z terenu województwa lubelskiego objęte zajęciami wczesnego wspomagania rozwoju dziecka oraz uczestnicy zajęć rewalidacyjno-wychowawczych w podziale na typy placówek w roku szkolnym 2024/2025.

TYP PLACÓWKI	Liczba dzieci objętych WWR	Liczba uczestników zajęć RW
Ośrodek Rewalidacyjno-Wychowawczy (OREW)	143	118
Poradnia psychologiczno-pedagogiczna	846	4
Poradnia specjalistyczna	25	0
Przedszkole	1 583	27
Punkt przedszkolny	124	0
Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy	758	167
Specjalny Ośrodek Wychowawczy	65	0
Szkoła podstawowa	187	136
Zespół wychowania przedszkolnego	1	0
<b>Ogółem LUBELSKIE</b>	<b>3 732</b>	<b>452</b>

Źródło: Dane wygenerowane z Systemu Informacji Oświatowej, udostępnione przez Kuratorium Oświaty w Lublinie (wg stanu na dzień 2025.06.10)

W powyższej tabeli wykazano także, zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze, organizowane dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim, posiadających orzeczenie o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych wydane przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych

poradniach specjalistycznych. Zajęcia te organizuje się dla dzieci i młodzieży od początku roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym kończą 3 lata, do końca roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym kończą 25 lat.

Skalę wsparcia dostępnego i udzielanego w podziale na poszczególne jednostki samorządu terytorialnego (JST) ilustruje tabela nr 6.

Tabela 6: Dzieci z terenu województwa lubelskiego objęte zajęciami wczesnego wspomagania rozwoju dziecka oraz uczestnicy zajęć rewalidacyjno-wychowawczych w podziale na powiaty województwa lubelskiego w roku szkolnym 2024/2025.

JST	Liczba dzieci objętych WWR	Liczba uczestników zajęć RW
bialski	130	14
biłgorajski	142	17
chełmski	68	7
hrubieszowski	137	17
janowski	25	18
krasnostawski	47	18
kraśnicki	90	20
lubartowski	83	11
lubelski	173	23
łęczyński	109	7
łukowski	235	32
m. Biała Podlaska <sup>3</sup>	216	10
m. Chełm	241	33
m. Lublin	944	80
m. Zamość	193	61
opolski	158	9
parczewski	43	13
puławski	296	12
radzyński	103	7
rycki	69	8
świdnicki	89	10
tomaszowski	81	12
włodawski	60	11
zamojski	0	2
<b>OGÓŁEM Lubelskie</b>	<b>3 732</b>	<b>452</b>

Źródło: Dane wygenerowane z Systemu Informacji Oświatowej, udostępnione przez Kuratorium Oświaty w Lublinie (wg stanu na dzień 2025.06.10)

Pomimo terytorialnego zróżnicowania, w województwie lubelskim istnieją realne możliwości realizacji usług wczesnego wspomagania rozwoju oraz rewalidacji, zapewniających wsparcie

<sup>3</sup> Wartości dla powiatów zamojskiego i bialskiego (częściowo) nie uwzględniają danych z miast na prawach powiatu (Zamość, Biała Podlaska), w których zlokalizowane są placówki realizujące wsparcie w ramach WWR i RW. Dane dla tych miast prezentowane są odrębnie.

edukacyjne adekwatne do zidentyfikowanych potrzeb rozwojowych i terapeutycznych uczniów z niepełnosprawnościami.

### Szkolnictwo specjalne

Szkolnictwo specjalne stanowi alternatywę dla edukacji włączającej, zapewniając dzieciom i młodzieży z niepełnosprawnościami posiadającym orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego<sup>4</sup> warunki do nauki i rozwoju w środowisku dostosowanym do ich możliwości i potrzeb. W roku szkolnym 2024/2025 w województwie funkcjonowało **125** przedszkoli i szkół realizujących kształcenie specjalne, w tym:

- 🕒 27 przedszkoli specjalnych
- 🕒 42 szkół podstawowych specjalnych
- 🕒 2 licea ogólnokształcące specjalne
- 🕒 2 technika specjalne
- 🕒 17 branżowych szkół I stopnia specjalnych
- 🕒 1 szkoła policealna specjalna
- 🕒 34 szkół specjalnych przysposabiających do pracy

Przedszkola i szkoły obejmowały edukacją dzieci z różnymi rodzajami niepełnosprawności, m.in. z niepełnosprawnością intelektualną, autyzmem (w tym zespołem Aspergera), niepełnosprawnością ruchową, słuchu, wzroku oraz sprzężonymi niepełnosprawnościami. W wielu przypadkach pełniły one funkcje edukacyjne, wychowawcze i terapeutyczne — w zależności od typu placówki i dostępnych zasobów kadrowych, organizacyjnych oraz infrastrukturalnych. Ich działalność była wspierana przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne oraz organizacje pozarządowe, co umożliwiało bardziej kompleksowe podejście do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami.

Szczególną rolę w systemie szkolnictwa specjalnego pełnią specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze (SOSW)<sup>5</sup>. Placówki te przeznaczone są dla dzieci i młodzieży, które ze względu na rodzaj i stopień niepełnosprawności nie mogą uczęszczać do szkół w miejscu zamieszkania lub wymagają intensywnego, zindywidualizowanego wsparcia edukacyjnego i terapeutycznego. W skład SOSW wchodziły szkoły specjalne, w tym wskazane powyżej.

SOSW zapewniają kompleksową opiekę, edukację i terapię dla dzieci:

- 🕒 niesłyszących i słabosłyszących,
- 🕒 niewidomych i słabowidzących,
- 🕒 z niepełnosprawnością ruchową (w tym z afazją),
- 🕒 z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym i znacznym,
- 🕒 z autyzmem (w tym zespołem Aspergera),
- 🕒 z niepełnosprawnościami sprzężonymi.

<sup>4</sup> Orzeczenia wydane przez Zespół Orzekający w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej.

<sup>5</sup> Specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy jest zespołem szkół i placówek, w skład którego wchodzi co najmniej jedna szkoła specjalna

Ważnym rozszerzeniem funkcji realizowanych przez specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze jest ich udział w tworzeniu systemowego wsparcia dla szkół ogólnodostępnych w ramach modelu Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW). Współpraca ta obejmuje m.in. diagnozowanie trudności edukacyjnych i wychowawczych uczniów z niepełnosprawnościami, wspólne planowanie działań wspomagających, prowadzenie konsultacji oraz udostępnianie zasobów kadrowych i dydaktycznych.

Wprowadzenie modelu SCWEW umożliwiło formalne uregulowanie i usystematyzowanie tej współpracy, która wcześniej miała charakter rozproszony i nie była objęta jednolitymi standardami działania. Dzięki temu specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze pełnią obecnie rolę lokalnych centrów kompetencji w zakresie edukacji włączającej, wspierając szkoły ogólnodostępne w dostosowywaniu środowiska edukacyjnego do potrzeb uczniów z niepełnosprawnościami.

W polskim systemie oświaty funkcjonują także ośrodki rewalidacyjno-wychowawcze (OREW). Na terenie województwa lubelskiego OREW prowadzone są najczęściej przez organizacje pozarządowe, w tym przez Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną (PSONI). Ich działalność koncentruje się na dzieciach z głęboką niepełnosprawnością intelektualną oraz sprzężonymi niepełnosprawnościami, które nie realizują obowiązku szkolnego w tradycyjnych placówkach. Ośrodki te oferują zajęcia rewalidacyjne, terapeutyczne, opiekuńcze oraz wspomagające rozwój społeczny i komunikacyjny.

Uczniowie z niepełnosprawnościami, którzy pobierają naukę poza miejscem zamieszkania, mają możliwość skorzystania z oferty Specjalnych Ośrodków Wychowawczych (SOW), które zapewniają całodobową opiekę wychowawczą, edukacyjną i terapeutyczną dzieciom i młodzieży z niepełnosprawnościami, w szczególności z niepełnosprawnością intelektualną.

W ramach pobytu w SOW uczniowie mają zapewnione:

- zakwaterowanie i wyżywienie,
- oddziaływania terapeutyczne (np. zajęcia rewalidacyjne, wsparcie psychologiczno-pedagogiczne),
- opiekuńczo-wychowawcze wsparcie,
- realizację indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych (IPET)

Tabela 7. Placówki specjalne na terenie województwa lubelskiego w roku szkolnym 2024/2025

Rodzaj placówki	Liczba placówek w województwie	Liczba wychowanków
Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy (SOSW)	27	580
Ośrodek Rewalidacyjno Wychowawczy (OREW)	10	305
Specjalny Ośrodek Wychowawczy (SOW)	3	92

Źródło: Dane wygenerowane z Systemu Informacji Oświatowej, udostępnione przez Kuratorium Oświaty w Lublinie (wg. stanu na dzień 30.09.2025 r.)

System oświaty obejmuje także szkoły kształcące w zawodach. Uczniowie z niepełnosprawnościami mogą korzystać z kształcenia zawodowego zarówno w szkołach specjalnych, jak i ogólnodostępnych. Na terenie województwa lubelskiego łącznie 730<sup>6</sup> uczniów z niepełnosprawnościami kształci się w 35 szkołach branżowych I stopnia specjalnych i ogólnodostępnych oraz technikach.

W roku szkolnym 2024/2025 najbardziej dostępne formy kształcenia zawodowego dla młodzieży z niepełnosprawnościami obejmowały m.in.:

- 🕒 kucharz – 15 szkół,
- 🕒 cukiernik – 10 szkół,
- 🕒 ogrodnik – 8 szkół,
- 🕒 pracownik pomocniczy obsługi hotelowej – 4 szkoły,
- 🕒 mechanik pojazdów samochodowych – 3 szkoły,
- 🕒 monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie – 3 szkoły.

W klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego wyodrębniono zawody, w których kształcenie odbywa się wyłącznie dla osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim. Są to zawody jednokwalifikacyjne, obejmujące siedem profili zawodowych:

- 🕒 Pracownik pomocniczy stolarza - kwalifikacja Wytwarzanie prostych wyrobów z drewna i materiałów drewnopochodnych
- 🕒 Pracownik pomocniczy fryzjera - kwalifikacja Wykonywanie fryzjerskich prac pomocniczych
- 🕒 Pracownik pomocniczy gastronomii - kwalifikacja Wykonywanie prac pomocniczych w obiektach świadczących usługi gastronomiczne
- 🕒 Pracownik pomocniczy obsługi hotelowej - kwalifikacja Wykonywanie prac pomocniczych w obiektach świadczących usługi hotelarskie
- 🕒 Pracownik pomocniczy mechanika - Montaż i obsługa prostych elementów maszyn i urządzeń
- 🕒 Pracownik pomocniczy ślusarza - Wykonywanie i naprawa elementów wyrobów oraz prostych części maszyn, urządzeń i narzędzi
- 🕒 Pracownik pomocniczy krawca - kwalifikacja Wykonywanie prostych wyrobów odzieżowych

Wszystkie zawody pomocnicze przeznaczone są wyłącznie dla uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. Nauka w tych zawodach organizowana jest w Branżowej Szkole I Stopnia, głównie dla młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim. Uczniowie z niepełnosprawnościami sprzężonymi również mogą korzystać z tej formy kształcenia, jednak w ich przypadku preferowaną formą wsparcia są szkoły specjalne przysposabiające do pracy, które nie prowadzą nauki w zawodach pomocniczych.

---

<sup>6</sup> Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych (RSPO), Ministerstwo Edukacji i Nauki, dostęp: <https://rspo.gov.pl/zaawansowana>. Dane dotyczące liczby placówek specjalnych i zawodowych w województwie lubelskim, stan na dzień [17.09.2025 r.].

Szkoły prowadzące kształcenie zawodowe odgrywają ważną rolę w procesie przygotowania uczniów z niepełnosprawnościami do aktywnego życia zawodowego i społecznego, oferując nie tylko edukację, ale również wsparcie terapeutyczne i środowiskowe.

### Szkolnictwo wyższe

W polskim systemie szkolnictwa wyższego ogólną zasadą jest równość w dostępie do edukacji, co oznacza, że osoby z niepełnosprawnościami co do zasady mogą podejmować dowolne kierunki studiów, pod warunkiem spełnienia kryteriów rekrutacyjnych. Uczelnie aktywnie wspierają osoby z niepełnosprawnościami – np. zatrudniają asystentów, oferują alternatywne formy praktyk, a nawet modyfikują przebieg zajęć w granicach możliwości dydaktycznych i zawodowych.

Uczelnie w naszym kraju, w tym w województwie lubelskim, otrzymują zgodnie z obowiązującymi przepisami (art. 371 ust. 2 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce Dz.U. z 2023 r. poz. 1571, z późn. zm.) środki finansowe na realizację zadań związanych z zapewnieniem osobom niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w procesie przyjmowania na studia, do szkół doktorskich, kształcenia na studiach i w szkołach doktorskich lub prowadzenia działalności naukowej. Środki te przekazywane są w formie dotacji podmiotowej. Uczelnie mogą realizować wydatki na rzecz osób z niepełnosprawnościami, potwierdzonymi orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności oraz wydatki na rzecz osób z niepełnosprawnościami bez stosownego orzeczenia. W katalogu możliwych wydatków wymienionym na stronie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego znajdują się m.in. finansowanie usług tłumaczy języka migowego, zakup specjalistycznego sprzętu, zatrudnienie asystentów dydaktycznych, a także organizacja szkoleń i doradztwa psychologicznego. Ważnym elementem wsparcia jakie oferują uczelnie jest pomoc psychologiczna biorąc pod uwagę wzrastające potrzeby w tym zakresie. Uczelnie dysponują również funduszami stypendialnymi, w ramach, których również osoby studiujące z niepełnosprawnościami mogą korzystać z szerokiej gamy stypendiów, w tym stypendiów specjalnych.

W województwie lubelskim młodzież z niepełnosprawnościami ma możliwość zdobywania wyższego wykształcenia na wszystkich 15 uczelniach funkcjonujących w regionie (stan na 29 czerwca 2025 r.). Uczelnie te oferują różnorodne rozwiązania wspierające dostępność edukacji, dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami – zarówno w zakresie infrastruktury, jak i organizacji procesu kształcenia.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, na koniec 2024 r. w Polsce studiowało około 1,28 mln osób, z czego w województwie lubelskim – około 66,4 tys. W tej grupie znalazło się około 1,2 tys. studentów z niepełnosprawnościami, co stanowiło 1,8% ogółu studiujących w regionie. Wskaźnik ten jest zbliżony do średniej krajowej, która oscyluje w granicach 1,7–1,8%.

Pomimo porównywalnych proporcji, dane te wskazują na stosunkowo niską reprezentację osób z niepełnosprawnościami w szkolnictwie wyższym. Sytuacja ta może wynikać z barier

infrastrukturalnych, organizacyjnych oraz społecznych, które nadal ograniczają pełne uczestnictwo tej grupy w edukacji akademickiej.

### Profilaktyka zdrowotna

Profilaktyka zdrowotna stanowi w województwie lubelskim istotny komponent działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami, wpisując się w szerszy kontekst przeciwdziałania postępowania niepełnosprawności oraz ograniczania jej skutków. Działania w tym obszarze realizowane są zarówno przez jednostki ochrony zdrowia, jak i samorząd województwa, w ramach programów zdrowotnych, edukacyjnych i rehabilitacyjnych.

W latach 2021–2025 Samorząd Województwa Lubelskiego realizował i współfinansował szereg programów profilaktycznych, m.in.:

- program zapobiegania chorobom kręgosłupa i ergonomii pracy,
- program profilaktyki raka skóry,
- program szczepień przeciw pneumokokom dla osób 65+,
- program profilaktyki otyłości wśród dorosłych mieszkańców województwa.

Dodatkowo, jednostki ochrony zdrowia prowadziły działania z zakresu promocji zdrowia, psychoedukacji, profilaktyki chorób cywilizacyjnych oraz wsparcia psychologicznego. W placówkach likwidowano bariery architektoniczne i komunikacyjne, wdrażano rozwiązania zwiększające dostępność usług dla osób z niepełnosprawnościami, w tym osób starszych, niesłyszących i niewidomych.

W ramach działań profilaktycznych realizowano również:

- akcje edukacyjne w zakładach pracy i poradniach specjalistycznych,
- wystawy tematyczne i kampanie informacyjne,
- programy badań przesiewowych (np. rak szyjki macicy, rak piersi, rak jelita grubego),
- działania wspierające zdrowie psychiczne i przeciwdziałanie uzależnieniom.

Profilaktyka zdrowotna w regionie obejmuje także działania na poziomie powiatów i gmin – w 2024 roku zrealizowano łącznie 355<sup>7</sup> projektów lokalnych promujących zdrowie i profilaktykę niepełnosprawności.

### Rehabilitacja lecznicza

Rehabilitacja i usługi rehabilitacyjne spełniają istotną rolę w działaniach na rzecz osób niepełnosprawnych zwłaszcza w zakresie wczesnego wykrywania, diagnozowania i interwencji w ograniczaniu skutków niepełnosprawności, przygotowania do w miarę samodzielnego życia w społeczeństwie, stwarzania warunków i możliwości do kontaktów ze środowiskiem społecznym, a także zapewnienia i dostarczenia środków kompensujących utratę danej funkcji, w tym zwłaszcza środków technicznych (m.in. przedmiotów ortopedycznych, środków

---

<sup>7</sup> Informacja dla Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych o działalności Samorządu Województwa Lubelskiego w zakresie rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w roku 2024, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie, sierpień 2025.

osobistych i pomocniczych, sprzętu rehabilitacyjnego, itp.) oraz innych środków ułatwiających osobom niepełnosprawnym przystosowanie lub readaptację społeczną.

Coraz powszechniej obecna w świadomości jednostki niepełnosprawność prawna i biologiczna wymaga stosowania wielu rozwiązań w celu jej przeciwdziałania i występowania dalszych skutków. Działania w tym zakresie obejmują z jednej strony zarówno promocję zdrowia i profilaktykę zdrowotną jak również rehabilitację, polegającą na ograniczaniu skutków niepełnosprawności poprzez np.: wzmacnianie sprawności fizycznej i psychicznej, zmniejszanie stopnia uszkodzenia organizmu, zwiększanie sprawności funkcjonalnej i aktywności życiowej osób niepełnosprawnych.

W Polsce ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. nr 210, poz. 2135 z późn. zm.) nadała świadczeniobiorcom prawo do świadczeń opieki zdrowotnej, których celem jest zachowanie zdrowia, zapobieganie chorobom i urazom, wczesne wykrywanie chorób, leczenie, pielęgnacja oraz zapobieganie niepełnosprawności i jej ograniczanie. Świadczeniobiorcy przysługują świadczenia gwarantowane z zakresu m. innymi rehabilitacji leczniczej. Ponadto, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 22 czerwca 2005 r. w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać pod względem fachowym i sanitarnym pomieszczenia i urządzenia zakładu opieki zdrowotnej (Dz. U. nr 116, poz. 985 z późn. zm.), wszystkie zakłady opieki zdrowotnej powinny być przystosowane dla potrzeb osób niepełnosprawnych.

System świadczeń rehabilitacji leczniczej finansowany przez Lubelski Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia obejmuje trzy główne typy świadczeń: ambulatoryjne, stacjonarne oraz realizowane w ramach leczenia szpitalnego. W poniższej tabeli przedstawiono zestawienie kluczowych cech poszczególnych typów rehabilitacji, uwzględniając okres obowiązywania umów, charakter świadczeń, formę realizacji oraz dostępność dla osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności. Konkursy na rehabilitację w warunkach ambulatoryjnych ogłoszone zostały na gminy i grupy gmin, a na rehabilitację w warunkach stacjonarnych – na powiaty lub grupy powiatów.

Tabela 8. Zestawienie kluczowych cech poszczególnych typów rehabilitacji, uwzględniając okres obowiązywania umów, charakter świadczeń, formę realizacji

Typ świadczenia	Okres obowiązywania umów	Charakterystyka świadczenia	Forma realizacji
Rehabilitacja ambulatoryjna	01.01.2024 – 31.12.2028	Świadczenia realizowane w poradniach lub gabinetach rehabilitacyjnych; pacjent nie wymaga hospitalizacji	Fizjoterapia, kinezyterapia, elektroterapia, zabiegi specjalistyczne

Typ świadczenia	Okres obowiązywania umów	Charakterystyka świadczenia	Forma realizacji
Rehabilitacja stacjonarna	01.01.2024 – 31.12.2033	Całodobowy pobyt w ośrodku rehabilitacyjnym lub szpitalu; kompleksowa opieka medyczna i rehabilitacyjna	Oddziały rehabilitacyjne, neurologiczne, ortopedyczne
Rehabilitacja w ramach leczenia szpitalnego	01.01.2023 – 31.06.2027	Rehabilitacja jako część leczenia szpitalnego w ramach podstawowego systemu zabezpieczenia świadczeń	Szpitale z oddziałami rehabilitacyjnymi

Źródło: Lubelski Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia

Na rok 2025 Lubelski Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia dysponuje 191 aktywnymi umowami na świadczenia rehabilitacji leczniczej na łączną kwotę 389 600 108,89 zł. W tym:

- z zakresu rehabilitacji medycznej o charakterze ambulatoryjnym na łączną kwotę 288 576 785,67 zł
- z zakresu rehabilitacji medycznej o charakterze stacjonarnym na łączną kwotę 101 023 323,22 zł

W 2024 roku świadczenia rehabilitacyjne o charakterze ambulatoryjnym, realizowane na podstawie umów z Narodowym Funduszem Zdrowia, były dostępne na terenie wszystkich powiatów województwa lubelskiego, co zapewniło pełne terytorialne zabezpieczenie dostępu do usług – bez występowania tzw. „białych plam”. Dane przedstawione w poniższej tabeli obrazują skalę realizowanych świadczeń w poszczególnych powiatach oraz pozwalają na ocenę intensywności terapii i efektywności wykorzystania zasobów lokalnych.

Tabela 9. Dostępność do świadczeń opieki zdrowotnej z zakresu rehabilitacji medycznej o charakterze ambulatoryjnym na terenie poszczególnych powiatów województwa lubelskiego w roku 2024

Powiat	Liczba świadczeniodawców	Liczba pacjentów	Liczba udzielonych porad	Średnia liczba porad na jednego pacjenta
bialski	6	6 768	1 601 576	236,6
biłgorajski	10	6 095	860 684	141,2
chełmski	3	1 318	147 540	111,9
hrubieszowski	5	5 247	662 653	126,3

Powiat	Liczba świadczeniodawców	Liczba pacjentów	Liczba udzielonych porad	Średnia liczba porad na jednego pacjenta
janowski	4	2 706	294 074	108,7
krasnostawski	7	5 149	572 506	111,2
kraśnicki	10	8 958	1 209 571	135,0
lubartowski	3	3 848	595 999	154,9
lubelski	8	6 213	618 699	99,6
łęczyński	3	3 533	355 175	100,5
łukowski	4	6 859	765 005	111,5
opolski	2	2 258	206 714	91,5
parczewski	1	2 199	212 519	96,6
puławski	5	9 974	1 062 141	106,5
radzyński	4	3 938	456 534	115,9
rycki	5	5 068	642 954	126,9
świdnicki	4	4 491	496 575	110,6
tomaszowski	7	4 467	495 030	110,8
włodawski	4	3 702	484 521	130,9
zamojski	4	2 390	265 353	111,0
m. Biała Podlaska	5	9 057	1 137 928	125,6
m. Chełm	4	8 454	930 733	110,1
m. Lublin	27	48 231	5 474 409	113,5
m. Zamość	9	10 737	1 552 072	144,6

Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie danych Lubelskiego Oddziału Wojewódzkiego NFZ

Łączna liczba udzielonych porad rehabilitacyjnych o charakterze ambulatoryjnym w województwie lubelskim w 2024 roku przekroczyła 21 milionów. Średnia liczba porad przypadających na jednego pacjenta w większości powiatów oscylowała w przedziale 100–130. Na tle województwa wyróżnia się miasto Lublin, które dominuje zarówno pod względem liczby

pacjentów, jak i liczby udzielonych porad. Wskazuje to na szczególnie dobrze rozwiniętą infrastrukturę rehabilitacyjną oraz wysoką dostępność usług w tym obszarze. Należy jednak uwzględnić, że Lublin to największe miasto regionu i ośrodek o charakterze metropolitalnym, przez co przyciąga również pacjentów z sąsiednich powiatów, co może dodatkowo wpływać na skalę realizowanych świadczeń.

Z kolei powiat bialski charakteryzuje się ponadprzeciętną efektywnością – zarówno w zakresie liczby porad przypadających na jednego pacjenta, jak i na jednego świadczeniodawcę. Może to świadczyć o optymalnym wykorzystaniu zasobów kadrowych i organizacyjnych w realizacji świadczeń rehabilitacyjnych.

Rehabilitacja stacjonarna stanowi kluczowy element systemu wsparcia zdrowotnego dla osób z niepełnosprawnościami, wymagających intensywnej i kompleksowej terapii w warunkach całodobowego pobytu. Świadczenia te realizowane są w ośrodkach rehabilitacyjnych, szpitalach oraz na oddziałach specjalistycznych (m.in. neurologicznych, ortopedycznych), gdzie pacjent ma zapewnioną opiekę medyczną, pielęgnacyjną i terapeutyczną.

Dostępność do świadczeń opieki zdrowotnej z zakresu rehabilitacji medycznej **o charakterze stacjonarnym**, na terenie poszczególnych powiatów ilustruje poniższa tabela.

Tabela 10. Dostępność do świadczeń opieki zdrowotnej z zakresu rehabilitacji medycznej o charakterze stacjonarnym w województwie lubelskim w 2024 roku.

Powiat	Liczba świadczeniodawców	Liczba pacjentów	Liczba udzielonych porad	Średnia liczba porad na jednego pacjenta
bialski	1	386	429	1,1
biłgorajski	1	365	393	1,1
chełmski	1	622	669	1,1
hrubieszowski	1	413	481	1,2
janowski	1	416	435	1,0
krasnostawski	0	-	-	-
kraśnicki	1	94	457	4,9
lubartowski	1	59	66	1,1
lubelski	1	197	213	1,1
łęczyński	1	288	468	1,6
łukowski	1	298	319	1,1

Powiat	Liczba świadczeniodawców	Liczba pacjentów	Liczba udzielonych porad	Średnia liczba porad na jednego pacjenta
opolski	1	290	306	1,1
parczewski	1	254	259	1,0
puławski	3	1794	1843	1,0
radzyński	1	313	339	1,1
rycki	0	-	-	-
świdnicki	0	-	-	-
tomaszowski	2	1799	2050	1,1
włodawski	1	378	447	1,2
zamojski	1	-	-	-
m. Biała Podlaska	1	370	380	1,0
m. Chełm	1	432	455	1,1
m. Lublin	7	1713	2311	1,3
m. Zamość	1	396	413	1,0

Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie danych Lubelskiego Oddziału Wojewódzkiego NFZ

Dostępność świadczeń stacjonarnych w województwie lubelskim jest zróżnicowana terytorialnie. W niektórych powiatach nie funkcjonują żadne placówki realizujące ten typ świadczeń. Jednak należy pamiętać, że Lubelski OW NFZ posiada zawarte umowy na zakres fizjoterapia ambulatoryjna oraz na zakresy rehabilitacji realizowanej w warunkach stacjonarnych we wszystkich powiatach (zabezpieczenie udzielania świadczeń).

### Pomoc społeczna

W województwie lubelskim blisko 4,4% mieszkańców korzysta z różnych form pomocy społecznej. Zgodnie z art. 7 ustawy o pomocy społecznej, niepełnosprawność stanowi jedną z ustawowych przesłanek uzasadniających przyznanie świadczeń. W 2024 roku niepełnosprawność była trzecim najczęściej wskazywanym powodem udzielenia wsparcia w ramach systemu pomocy społecznej w województwie lubelskim. Spośród 32 982 rodzin objętych świadczeniami, w przypadku 14 847<sup>8</sup> rodzin niepełnosprawność została wskazana jako jedna z przyczyn przyznania pomocy. Oznacza to, że aż 45% rodzin korzystających ze

<sup>8</sup> Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2024 rok

wsparcia społecznego w województwie otrzymało pomoc, w której jednym z powodów przyznania była właśnie niepełnosprawność.

Podstawowym elementem poprawy warunków życia osób niepełnosprawnych jest zapewnienie im odpowiedniej dostępności świadczeń pomocy społecznej. Rodziny z osobami niepełnosprawnymi narażone są w znacznie większym stopniu na wystąpienie trudnej sytuacji materialnej i życiowej. Znaczny udział osób starszych i o wysokim stopniu niepełnosprawności wśród niepełnosprawnych mieszkańców województwa zwiększa wymagania tych osób w zakresie opieki oraz wydatków na leczenie i rehabilitację. Osoby niepełnosprawne korzystają najczęściej z następujących świadczeń pomocy społecznej: poradnictwo, wsparcie psychologa, pomoc finansowa, pomoc rzeczowa, pomoc medyczna. Inne rodzaje pomocy świadczonej na rzecz osób niepełnosprawnych to: dożywianie, organizacja wypoczynku, pomoc w realizacji obowiązku szkolnego, logopedia, pomoc w załatwianiu spraw urzędowych.

Od września 2023 roku realizowany jest projekt „Polityka senioralna EFS+”. Jego podstawowym celem jest poprawa dostępu do usług społecznych i zdrowotnych dla 6 986 seniorów w wieku 65 lat i więcej, w szczególności osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji oraz ich opiekunów z 36 gmin województwa lubelskiego.

W ramach projektu do realizacji zostały podjęte następujące działania adresowane do osób z niepełnosprawnością: świadczenie usług asystenckich i opiekuńczych w miejscu zamieszkania, szkolenia dla asystentów osobistych osób niepełnosprawnych, utworzenie wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego, zakup opasek życia z systemem przywołującym oraz doradztwo w zakresie dostępności. Do dnia 9 września 2025 r. wsparciem w projekcie objęto łącznie 5 716 osób, w tym 4 314 kobiet i 1 402 mężczyzn. Spośród nich 3 040 to osoby z niepełnosprawnościami – 2 283 kobiety oraz 757 mężczyzn.

Potrzeby osób niepełnosprawnych nie zawsze mogą być zaspokojone w miejscu zamieszkania. Dlatego też istotne jest zapewnienie dostępności domów pomocy społecznej i środowiskowych domów samopomocy. W 2024 roku na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało 45 domów pomocy społecznej, które dysponowały łącznie 4 481 miejscami, natomiast z ich usług skorzystało 4 864 osób, co oznacza wzrost o 124 osoby w porównaniu z rokiem 2023.

### Rehabilitacja społeczna

Samorząd Województwa Lubelskiego w latach 2021-2025 zapewniał warunki do uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w wielu obszarach życia społecznego. Czynił to za pośrednictwem swoich jednostek w ramach organizacji procesu rehabilitacji społecznej wynikającego z nałożonych ustawą trzech podstawowych zadań własnych:

- ❏ zlecanie fundacjom i organizacjom pozarządowym realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej
- ❏ dofinansowanie robót budowlanych w obiektach służących rehabilitacji w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych

 dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej

Te trzy podstawowe zadania realizował bezpośrednio Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie. Na ich finansowanie otrzymywał corocznie środki finansowe PFRON. W realizację tego zadania angażowane były również środki własne SWL.

Zlecanie fundacjom i organizacjom pozarządowym realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej

Na podstawie analizy sprawozdań z realizacji w latach 2021-2024 programów współpracy Samorządu Województwa Lubelskiego z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego wynika, że ROPS w Lublinie prowadził corocznie aktywną współpracę z organizacjami pozarządowymi w zakresie realizacji dwunastu podstawowych zadań wskazanych w Rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 lutego 2008 r. w sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zlecanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym.

Zakres zaangażowania SWL w realizację wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami w ramach prowadzonej współpracy z organizacjami pozarządowymi przedstawia poniższa tabela.

Tabela 11. Liczba zrealizowanych ofert współpracy z organizacjami pozarządowymi w ramach poszczególnych zadań w latach 2021-2024

Lp.	Tytuł zadania	2021	2022	2023	2024	Razem za lata 2021-2024
1.	Prowadzenie rehabilitacji osób z niepełnosprawnością	10	12	11	20	53
2.	Szkolenia, kursy, warsztaty dla osób z niepełnosprawnością	10	15	18	26	69
3.	Szkolenia, kursy, warsztaty dla kadry, rodzin, wolontariuszy	14	22	16	21	73
4.	Prowadzenie poradnictwa psychologicznego, społeczno-prawnego oraz udzielanie informacji na temat przysługujących uprawnień, usług, sprzętu rehabilitacyjnego, pomocy dla osób niepełnosprawnych	1	5	5	7	18
5.	Zajęcia usprawniające i wspierające osoby z niepełnosprawnością	14	23	15	25	77
6.	Wsparcie osób niepełnosprawnych na rynku pracy	2	3	3	11	19
7.	Organizowanie i prowadzenie szkoleń dla tłumaczy języka migowego oraz tłumaczy-przewodników	1	1	0	0	2
8.	Organizowanie imprez wspierających aktywność osób z niepełnosprawnością	10	20	28	45	103
9.	Promowanie aktywności osób z niepełnosprawnością	12	17	10	19	58
10.	Prowadzenie kampanii informacyjnych na rzecz osób z niepełnosprawnością	2	5	3	10	20
11.	Opracowanie i wydawanie publikacji dotyczących niepełnosprawności	5	5	2	3	15

Lp.	Tytuł zadania	2021	2022	2023	2024	Razem za lata 2021-2024
12.	Usługi wspierające	2	2	2	5	11
13.	Liczba umów w danym roku	83	130	113	192	518
14.	Liczba NGO realizująca zadanie na podstawie zawartych umów (możliwość realizacji więcej jak jednej umowy)	45	55	65	90	255

Źródło: Opracowanie własne ROPS

Wsparcie procesu rehabilitacji społecznej rozumiane było jako zespół interdyscyplinarnych działań mających na celu umożliwianie osobom niepełnosprawnym uczestnictwa w życiu społecznym.

Określone działania w tym zakresie podejmował również Departament Promocji, Sportu i Turystyki Urzędu Marszałkowskiego w Lublinie. W latach 2021-2024 realizowano cztery kluczowe inicjatywy w tym dwie dotyczące obszaru pożytku publicznego. Spośród nich, dwie inicjatywy to:

- przyznawanie przez Marszałka Województwa Lubelskiego nagród pieniężnych za osiągnięte wyniki sportowe, sportowcom z niepełnosprawnościami oraz ich trenerom. W latach 2021-2024 nagrody pieniężne otrzymało **77** sportowców i trenerów a ich wartość wyniosła **979 750 zł**,
- przyznawanie stypendiów sportowych dla sportowców z niepełnosprawnością. W latach 2021-2024 stypendia sportowe otrzymało **188** sportowców a wartość tego wsparcia wyniosła **1 083 100 zł**.

Jeżeli chodzi o inicjatywy zaliczane do sfery pożytku publicznego prowadzona była współpraca z organizacjami pozarządowymi prowadzącymi działalność w zakresie:

- wspierania i upowszechniania kultury fizycznej
- turystyki i krajoznawstwa

Rezultatem współpracy w latach 2021-2024 w zakresie wspierania i upowszechniania kultury fizycznej była realizacja przez **18** organizacji pozarządowych 19 zadań szczegółowych, których uczestnikami było prawie pięć tys. osób z różnymi rodzajami niepełnosprawnościami. Wartość dotacji przekazanych organizacjom na ten cel wyniosła **501 000 zł**. Do interesujących i ważnych z punktu widzenia budowania wizerunku sportu osób niepełnosprawnych należy zaliczyć inicjatywy w zakresie upowszechniania sportu osób z niepełnosprawnościami na poziomie wojewódzkim oraz przygotowanie i udział reprezentantów województwa lubelskiego w zawodach ogólnopolskich i międzynarodowych.

W tym samym okresie współpracę w zakresie turystyki i krajoznawstwa podjęło **27** organizacji pozarządowych, które zrealizowały 27 zadań szczegółowych dla prawie tysiąca osób. Wartość dotacji przekazanych organizacjom na ten cel wyniosła **131 065 zł**. Zakres współpracy koncentrował się na realizacji inicjatyw wspierających poznawanie walorów turystycznych regionu lubelskiego przez osoby z niepełnosprawnościami.

## Dofinansowanie robót budowlanych w obiektach służących rehabilitacji w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych

Na przestrzeni lat 2021 – 2024 Samorząd Województwa Lubelskiego, wykorzystując dostępne środki PFRON, przeznaczył na dofinansowanie robót budowlanych ponad 11 mln zł. Dofinansowaniem objęto łącznie 27 obiektów już istniejących oraz nowo budowanych, zakładając likwidację barier architektonicznych.

Inwestycje te w istotny sposób poprawiły jakość i funkcjonalność infrastruktury w wielu jednostkach o podstawowym znaczeniu dla skutecznego przebiegu procesu rehabilitacji społecznej. Będąc w dyspozycji SWL środki PFRON zostały przeznaczone między innymi na poprawę dostępności w szkołach specjalnych, domach pomocy społecznej, rozbudowę boiska wielofunkcyjnego wraz z zapleczem treningowym oraz rozbudowę Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Świdniku. Wysokość dofinansowania w poszczególnych latach ilustruje poniższa tabela.

Tabela 12. Liczba obiektów służących rehabilitacji objętych dofinansowaniem robót budowlanych w latach 2003- 2023

Lata	Liczba obiektów - umów	Kwota dofinansowania
2021	3	2 012 849,05
2022	5	1 835 768,00
2023	9	3 471 648,00
2024	10	3 860 147,00
<b>Ogółem</b>	<b>27</b>	<b>11 180 412,05</b>

Źródło: Dane własne ROPS w Lublinie; Oddział Rehabilitacji Społeczno – Zawodowej Osób Niepełnosprawnych

W roku 2025 zawarte zostały umowy na realizację zadania z 11 podmiotami. Były to w większości jednostki samorządu terytorialnego, które prowadziły prace w zakresie likwidacji barier architektonicznych w swoich jednostkach organizacyjnych. Na ten cel przeznaczono 2 739 216,00 zł. Prace budowlane realizowane były w obiektach pomocy społecznej oraz w placówkach oświatowych.

### Organizacje pozarządowe - wybrane przykłady działalności w środowisku lokalnym

Kluczowymi partnerami rodzin, które na co dzień sprawują opiekę nad osobami z niepełnosprawnościami, są organizacje pozarządowe prowadzące działalność pożytku publicznego. Oferują one specjalistyczną wiedzę, szerokie i systematyczne zaangażowanie oraz innowacyjne formy pracy, skutecznie realizując w ten sposób zadania podmiotu polityki społecznej.

### Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym Misericordia w Lublinie

Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym Misericordia w ramach swojej działalności oferuje kompleksowy system wsparcia dla osób z różnymi niepełnosprawnościami, w większości z problemami zdrowia psychicznego. Strukturę organizacyjną Stowarzyszenia

tworzą instytucje, których zadaniem jest udzielanie pomocy na każdym etapie zdrowienia: Środowiskowy Dom Samopomocy, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Zakład Aktywności Zawodowej oraz System Mieszkalnictwa. W związku z tym organizacja ma możliwość zaoferowania pomocy dostosowanej do indywidualnych potrzeb, uwzględniając dynamikę procesu rehabilitacji, aktualnego stanu zdrowia oraz możliwych do rozwinięcia potencjałów danej osoby. Działania pomocowe oparte są na rehabilitacji środowiskowej. W ten proces zaangażowane są lokalne podmioty usług społecznych, tj. organizacje pozarządowe, lokalne władze samorządowe, jednostki ochrony zdrowia, parafie, rodziny. Celem udzielanego wsparcia jest zaspokojenie wszelkich potrzeb zdrowotnych, psychicznych, społecznych i zawodowych osób o szczególnych potrzebach. Wsparcia udzielają zatrudnieni specjaliści oraz wolontariusze.

### **Stowarzyszenie Pomocy Młodzieży i Dzieciom Autystycznym oraz Młodzieży i Dzieciom o Pokrewnych Zaburzeniach „Wspólny Świat” w Białej Podlaskiej**

Stowarzyszenie „Wspólny Świat” powstało w 2007 roku z inicjatywy kilkunastu osób z myślą o pomocy dzieciom dotkniętym autyzmem i ich rodzinom. Dzięki determinacji rodziców, kadry, zarządu, systematycznie rozwijana była działalność statutowa organizacji. Obecnie Stowarzyszenie „Wspólny Świat” prowadzi w ramach swojej działalności: ośrodek terapii i diagnostyki, przedszkole dla dzieci z autyzmem, szkołę podstawową dla dzieci z autyzmem, szkołę przysposabiającą do pracy, środowiskowy dom samopomocy typu D. Regularnym wsparciem obejmuje ponad 400 osób z terenu miasta Biała Podlaska oraz północnej części województwa lubelskiego. Corocznie wykonuje około 120 badań w kierunku autyzmu, a badaniami przesiewowymi w kierunku autyzmu obejmuje corocznie około 150 dzieci. Organizacja zatrudnia niemal 200 wykwalifikowanych specjalistów. Współpracuje aktywnie z ośrodkami we Francji, Wielkiej Brytanii i Białorusi. Działaniom Stowarzyszenia przyświeca jeden cel – stworzenie bezpiecznego, wspólnego świata dla osób z autyzmem, zapobieganie wykluczeniu, mówienie o potrzebach, wspieranie na każdym etapie rozwoju.

#### **Środowiskowe domy samopomocy**

Środowiskowe domy samopomocy są miejscem wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, które w wyniku upośledzenia niektórych funkcji organizmu lub zdolności adaptacyjnych wymagają pomocy do życia w środowisku rodzinnym i społecznym, w szczególności w celu zwiększania zaradności i samodzielności życiowej, a także ich integracji społecznej.

Wśród środowiskowych domów samopomocy występuje następujący podział:

- dla osób przewlekłe psychicznie chorych (typ A),
- dla osób z niepełnosprawnością intelektualną (typ B),
- dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych (typ C),

- dla osób ze spektrum autyzmu lub niepełnosprawnościami sprzężonymi (typ D)<sup>9</sup>

W 2024 roku na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało łącznie 58 środowiskowych domów samopomocy (ŚDS), zróżnicowanych pod względem formy organizacyjnej oraz podmiotów prowadzących. Struktura właścicielska tych jednostek przedstawiała się następująco:

- 29 ŚDS prowadzonych przez gminy, dysponujących 1 069 miejscami, z których skorzystało 1 205 osób.
- 4 ŚDS prowadzone przez podmioty zewnętrzne na zlecenie gminy, oferujące 141 miejsc, z których skorzystało 144 uczestników.
- 15 ŚDS prowadzonych przez powiaty, zapewniających 718 miejsc, z których skorzystało 867 osób.
- 10 ŚDS prowadzonych przez inne podmioty na zlecenie powiatu, dysponujących 438 miejscami, z których skorzystało 494 uczestników.

łącznie placówki te oferowały 2 366 miejsc, z których skorzystało 2 710 osób.

Szczegółowe informacje dotyczące rozmieszczenia środowiskowych domów samopomocy prowadzonych przez gminy w 2024 roku przedstawia poniższa tabela. Uwzględniono w niej lokalizację placówek, liczbę dostępnych miejsc oraz liczbę osób korzystających z oferowanego wsparcia.

Tabela 13. Środowiskowe Domy Samopomocy prowadzone przez gminę

Lp.	Powiat	Gmina	Liczba miejsc	liczba osób korzystających
1	bialski	Kodeń	20	24
2	bialski	Sławatycze	20	22
3	bialski	Tuczna	40	41
4	bialski	Wisznice	30	30
5	m. Biała Podlaska	M. Biała Podlaska	30	41
6	biłgorajski	Biłgoraj	24	24
7	biłgorajski	Józefów	36	42
8	biłgorajski	Tarnogród	33	35
9	m. Chełm	M. Chełm	45	46
10	chełmski	Dorohusk	25	25
11	chełmski	Rejowiec Fabryczny	30	30
12	chełmski	Sawin	27	33
13	chełmski	Żmudź	40	45
14	hrubieszowski	Hrubieszów	43	51

<sup>9</sup> Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 grudnia 2010 r. w sprawie środowiskowych domów samopomocy.

Lp.	Powiat	Gmina	Liczba miejsc	liczba osób korzystających
15	hrubieszowski	Mircze	45	54
16	krasnostawski	Krasnystaw	50	55
17	kraśnicki	Annopol	47	59
18	lubartowski	Ostrów Lubelski	29	32
19	lubelski	Bychawa	60	67
20	łęczyński	Łęczna	56	68
21	łukowski	Krzywdą	30	39
22	opolski	Józefów nad Wisłą	29	28
23	parczewski	Parczew	35	41
24	parczewski	Sosnowica	17	18
25	puławski	Końskowola	38	44
26	puławski	Puławy	85	94
27	radzyński	Radzyń Podlaski	45	51
28	tomaszowski	Tomaszów Lubelski	35	38
29	zamojski	Zwierzyniec	25	28

Źródło: Sprawozdanie MRiPS-06 Wybrane jednostki organizacyjne pomocy społecznej i inne jednostki pomocy społecznej oraz zatrudnienie w systemie pomocy społecznej

W województwie lubelskim funkcjonują również środowiskowe domy samopomocy, prowadzone przez inny podmiot jako zadanie zlecone przez gminę. Placówki te zlokalizowane są w mieście Biała Podlaska, gminie Milejów (powiat łęczyński) oraz gminie miejskiej Świdnik. Łącznie w 2024 roku działały 4 takie jednostki, dysponujące 141 miejscami, z których skorzystało 144 uczestników. Model zlecania usług pozwala na większą elastyczność w dostosowywaniu oferty do lokalnych potrzeb oraz umożliwia wykorzystanie doświadczenia i zasobów partnerów społecznych.

Tabela 14. Środowiskowe Domy Samopomocy prowadzone na zlecenie gminy

Lp.	Powiat	Gmina	Liczba miejsc	liczba osób korzystających
1	m. Biała Podlaska	M. Biała Podlaska <sup>10</sup>	65	64
2	łęczyński	Milejów	50	54
3	świdnicki	Świdnik	26	26

Źródło: Sprawozdanie MRiPS-06 Wybrane jednostki organizacyjne pomocy społecznej i inne jednostki pomocy społecznej oraz zatrudnienie w systemie pomocy społecznej.

W strukturze środowiskowych domów samopomocy (ŚDS) funkcjonujących na terenie województwa lubelskiego istotne miejsce zajmują placówki prowadzone przez powiaty oraz jednostki realizujące zadania zlecone przez powiaty. W 2024 roku działało łącznie 15 ŚDS prowadzonych bezpośrednio przez powiaty, zlokalizowanych w 11 powiatach ziemskich oraz

<sup>10</sup> W mieście Biała Podlaska funkcjonują 2 środowiskowe domy samopomocy prowadzone na zlecenie gminy.

w dwóch miastach na prawach powiatu – Lublinie i Zamościu. Placówki te dysponowały 718 miejscami, z których skorzystało 867 uczestników.

Tabela 15. Środowiskowe Domy Samopomocy prowadzone przez powiat na terenie województwa lubelskiego

Lp.	Powiat	Liczba jednostek	Liczba miejsc	liczba osób korzystających
1	bialski	1	25	26
2	janowski	1	52	52
3	kraśnicki	2	105	129
4	lubartowski	1	60	72
5	lubelski	1	45	48
6	m. Lublin	2	163	215
7	łukowski	1	40	51
8	puławski	1	40	40
9	rycki	1	23	28
10	świdnicki	1	30	36
11	włodawski	1	65	81
12	zamojski	1	30	39
13	m. Zamość	1	40	50

Źródło: Sprawozdanie MRIPS-06 Wybrane jednostki organizacyjne pomocy społecznej i inne jednostki pomocy społecznej oraz zatrudnienie w systemie pomocy społecznej

Równolegle funkcjonowały również środowiskowe domy samopomocy prowadzone na zlecenie powiatów przez inne podmioty, w tym organizacje pozarządowe i instytucje wyspecjalizowane w świadczeniu usług społecznych. W 2024 roku działało 10 takich jednostek, zlokalizowanych w powiatach lubelskim, opolskim, tomaszowskim, zamojskim oraz w mieście Lublin. Placówki te oferowały 438 miejsc, z których skorzystało 494 uczestników.

Tabela 16. Środowiskowe Domy Samopomocy prowadzone na zlecenie powiatu na terenie województwa lubelskiego

Lp.	Powiat	Liczba jednostek	Liczba miejsc	liczba osób korzystających
1	lubelski	1	33	38
2	m. Lublin	6	283	327
3	opolski	1	56	60
4	tomaszowski	1	36	38
5	zamojski	1	30	31

Źródło: Sprawozdanie MRIPS-06 Wybrane jednostki organizacyjne pomocy społecznej i inne jednostki pomocy społecznej oraz zatrudnienie w systemie pomocy społecznej

### Rehabilitacja zawodowa

Rehabilitacja zawodowa osób z niepełnosprawnościami przebiegała na kilku płaszczyznach rozwiązań programowych i formalnych. Jej istota polegała na realizacji rozwiązań w kierunku zwiększenie szans na zatrudnienie i awans zawodowy osoby z niepełnosprawnością. W latach

2021-2025 SWL wspierał finansowo organizację i przebieg procesu rehabilitacji zawodowej jaki był realizowany w zakładach aktywności zawodowej. Była to realizacja zadania własnego wskazanego w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

#### Warsztaty terapii zajęciowej

Są podstawową formą aktywności wspomagającą proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych. Ideą terapii zajęciowej jest rozwijanie sprawności psychofizycznej i umiejętności zawodowych, które umożliwiałyby uczestnictwo w szkoleniu zawodowym lub podjęcie pracy.

W 2024 roku na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało łącznie 59 warsztatów terapii zajęciowej (WTZ), z usług, których skorzystało 2 841 uczestników. Placówki te odgrywają kluczową rolę w systemie wsparcia osób z niepełnosprawnościami, umożliwiając im rozwój kompetencji społecznych, zawodowych oraz aktywne uczestnictwo w życiu lokalnych społeczności.

Tabela 17. Wykaz warsztatów terapii zajęciowej w województwie lubelskim

lp.	POWIAT	Jednostka prowadząca warsztat	Liczba uczestników warsztatów
1	bialski	gmina Konstantynów	35
2	bialski	gmina Wisznice	35
3	bialski	gmina Kodeń	30
4	bialski	Podlaskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych w Międzyrzecu Podlaskim	35
5	biłgorajski	Fundacja na rzecz osób niepełnosprawnych i potrzebujących pomocy Otwórzmy Swoje Serca	35
6	biłgorajski	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym "Krok za krokiem" w Zamościu Koło Terenowe w Biłgoraju	50
7	biłgorajski	Gmina Józefów	38
8	chełmski	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Sawinie	35
9	chełmski	Gmina Wojślawice	25
10	chełmski	Fundacja Rozwoju Rejowca Fabrycznego	40
11	chełmski	Ośrodek Pomocy Społecznej w Siedliszczu	30
12	hrubieszowski	Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną Koło w Werbkowicach	60
13	hrubieszowski	Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną Koło w Hrubieszowie	53
14	hrubieszowski	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dołhobyczowie	30
15	janowski	Caritas Diecezji Sandomierskiej	50
16	krasnostawski	Krasnostawskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych	46
17	krasnostawski	Towarzystwo Opieki nad Ociemniałymi Stowarzyszenie Dom Pomocy Społecznej	30

lp.	POWIAT	Jednostka prowadząca warsztat	Liczba uczestników warsztatów
18	kraśnicki	Stowarzyszenie Pomagania Osób Niepełnosprawnych "RES SACRA MISER"	35
19	lubartowski	Polskie Towarzystwo Walki z Kalectwem Oddział w Kocku	35
20	lubartowski	Stowarzyszenie Inicjatyw Edukacyjnych PRO EDUCATIO	40
21	lubelski	Fundacja Między Nami	36
22	łęczyński	Koło Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelleksualną w Łęcznej	33
23	łukowski	Warsztat Terapii Zajęciowej w Stoczku Łukowskim	45
24	łukowski	Stowarzyszenie Centrum Przedsiębiorczości, Integracji i Edukacji	50
25	opolski	Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych i Starszych	35
26	parczewski	Caritas Diecezji Siedleckiej	32
27	puławski	Puławskie Stowarzyszenie Ochrony Zdrowia Psychicznego	30
28	puławski	Nałęczowskie Stowarzyszenie Charytatywne	35
29	puławski	Puławskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych	30
30	radzyński	Gmina Komarówka Podlaska	28
31	rycki	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelleksualną Koło w Rykach	60
32	rycki	Miasto Dęblin	25
33	świdnicki	Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością	45
34	świdnicki	Stowarzyszenie Integracji Społecznej w Świdniku	35
35	tomaszowski	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelleksualną Koło w Tomaszowie Lubelskim	50
36	tomaszowski	Gmina Łaszczów	45
37	tomaszowski	Gmina Susiec	30
38	włodawski	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie	37
39	zamojski	Gmina Krasnobród	40
40	zamojski	Gmina Komarów Osada	40
41	zamojski	Gmina Zwierzyniec	36
42	zamojski	Gmina Sułów	38
43	zamojski	Gmina Skierbieszów	40
44	m. Biała Podlaska	Caritas Diecezji Siedleckiej	40
45	m. Biała Podlaska	Caritas Diecezji Siedleckiej	35
46	m. Chełm	Integracyjne Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych "Prometeusz"	30
47	m. Chełm	Caritas Archidiecezji Lubelskiej	60
48	m. Lublin	Spółdzielnia Niewidomych im. Modesta Sękowskiego	20
49	m. Lublin	Polskim Stowarzyszeniu na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelleksualną	27

lp.	POWIAT	Jednostka prowadząca warsztat	Liczba uczestników warsztatów
50	m. Lublin	Stowarzyszenie "Źródło" Osób Niepełnosprawnych, Ich Rodzin i Przyjaciół	30
51	m. Lublin	Fundacja Aktywator	30
52	m. Lublin	Fundacja Teatrotterapia Lubelska	35
53	m. Lublin	Lubelskie Towarzystwo Dobroczynności	30
54	m. Lublin	Stowarzyszenie "Źródło" Osób Niepełnosprawnych, Ich Rodzin i Przyjaciół	40
55	m. Lublin	Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym "Misericordia"	35
56	m. Lublin	Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej Ruchowo	35
57	m. Zamość	Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną Koło w Zamościu	52
58	m. Zamość	Parafia Rzymskokatolicka św. Michała Archanioła w Zamościu	43
59	m. Zamość	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnych „Krok za Krokiem” w Zamościu	57

Źródło: Dane zebrane przez Lubelskie Obserwatorium Polityki Społecznej na podstawie informacji z gmin i powiatów z terenu województwa lubelskiego. Termin badania: styczeń-luty 2025.

Spośród wszystkich funkcjonujących WTZ, 18 placówek (30,5%) prowadzonych było przez jednostki samorządu terytorialnego, gminy lub ich jednostki organizacyjne. Pozostałe 41 warsztatów (69,5%) zarządzane były przez organizacje pozarządowe, takie jak stowarzyszenia, fundacje oraz inne podmioty działające na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

#### Zakłady aktywności zawodowej

Zakłady aktywności zawodowej są od kilkunastu lat ważnym miejscem realizacji procesu profilaktyki wykluczenia społecznego. Są formą wsparcia ukierunkowaną na aktywizację zawodową w celu zwiększenia obecności osób z niepełnosprawnościami na otwartym rynku pracy. Mocną stroną ZAZ-ów jest gwarancja zatrudnienia oraz oferta rehabilitacji ukierunkowana na podniesienie poziomu życia.

Wg danych zawartych w Ocenie Zasobów Pomocy Społecznej (OZPS) w województwie lubelskim, na koniec czerwca 2025 r. działalność prowadziło **9 zakładów aktywności zawodowej**. Zakłady te zatrudniały ogółem 473 osoby (o 15 osób więcej niż rok wcześniej), w tym 355 osób z niepełnosprawnością.

W roku 2025 funkcjonowało 5 zakładów aktywności zawodowej prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego:

- 🔵 Zakład Aktywności Zawodowej w Stoczku Łukowskim,
- 🔵 Powiatowy Zakład Aktywności Zawodowej w Łęcznej,
- 🔵 Powiatowy Zakład Aktywności Zawodowej w Jaszczowie,
- 🔵 Powiatowy Zakład Aktywności Zawodowej w Janowie Lubelskim,
- 🔵 Zakład Aktywności Zawodowej w Kocku

oraz 4 prowadzone przez inne podmioty:

- Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Tomaszowie Lubelskim - Zakład Aktywności Zawodowej w Przeorsku,
- Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym "Misericordia" w Lublinie - Zakład Aktywności Zawodowej w Lublinie,
- Puławskie Stowarzyszenie Ochrony Zdrowia Psychicznego w Puławach - Zakład Aktywności Zawodowej w Puławach,
- Stowarzyszenie Centrum Przedsiębiorczości, Integracji i Edukacji w Łukowie - Zakład Aktywności Zawodowej w Łukowie.

Zakład aktywności zawodowej jest ważnym miejscem przygotowania osób z niepełnosprawnościami do wejścia na otwarty rynek pracy. Podstawowym rodzajem działalności zakładów w naszym województwie jest działalność wytwórczo-usługowa o następujących profilach: gastronomia, w tym catering; usługi sprzątnia; usługi pralnicze; rękodzieło artystyczne; rolnictwo i ogrodnictwo; prowadzenie hostelu; organizacja konferencji, szkoleń, seminariów; pielęgnacja i utrzymanie terenów zielonych; usługi krawieckie.

Samorząd Województwa Lubelskiego realizując to zdanie objął dofinansowaniem w latach 2021-2025 wszystkie działające ZAZ-y a zakres tego wsparcia ilustruje poniższa tabela.

Tabela 18. Zatrudnienie w Zakładach Aktywności Zawodowej oraz finansowanie ich tworzenia i funkcjonowania w Województwie Lubelskim w latach 2021–2025

Lata	Ogólna liczba osób zatrudnionych	Osoby z niepełnosprawnością zatrudnione zgodnie z algorytmem	Kwota środków PFRON przeznaczona na utworzenie ZAZ	Kwota środków PFRON przeznaczona na funkcjonowanie ZAZ	Kwota środków własnych województwa przeznaczona na funkcjonowanie ZAZ
2021	451	324	969 381,00	8 722 822,00	819 446,00
2022	458	329	0,00	9 512 048,00	900 001,00
2023	473	351	0,00	11 251 697,00	1 160 778,00
2024	482	359	0,00	14 266 348,00	1 438 890,00
2025 (I -VI)	482	360	0,00	14 173 614,00	1 515 778,00

Źródło: Dane własne ROPS w Lublinie; Oddział Rehabilitacji Społeczno – Zawodowej Osób Niepełnosprawnych

W świetle przedstawionych danych wynika, że wsparcie finansowe jest istotnym czynnikiem budowania stabilnej pozycji zakładu na lokalnym rynku pracy ukierunkowanym na aktywizację osób z niepełnosprawnościami. Osoby z niepełnosprawnościami, oprócz zatrudnienia w zakładzie są objęte innymi działaniami ukierunkowanymi na poprawę warunków socjalnych, podniesienie kompetencji zawodowych, integrację środowiskową.

W analizowanym okresie zauważalny jest wzrost udziału osób z niepełnosprawnością w ogólnej liczbie zatrudnionych. Natomiast na funkcjonowanie i rozwój ZAZ w województwie lubelskim przeznaczono łącznie 64 730 803 zł. Środki te pochodziły z trzech głównych źródeł:

- PFRON na utworzenie ZAZ: 969 381 zł (1,50% całości),
- PFRON na funkcjonowanie ZAZ: 57 926 529 zł (89,49% całości),
- Środki własne województwa: 5 834 893 zł (9,01% całości).

Warto podkreślić, że w analizowanym okresie nastąpił również znaczący wzrost kosztów funkcjonowania ZAZ ze środków PFRON w przeliczeniu na jednego uczestnika – z poziomu 21 158 zł w 2021 roku do 32 551 zł w pierwszym półroczu 2025 roku, co oznacza wzrost o około 54%. Największy przyrost jednostkowych kosztów odnotowano w 2024 roku – aż o 24,17% względem roku poprzedniego.

Tabela 19. Koszt funkcjonowania ZAZ na jednego uczestnika w województwie lubelskim ze środków PFRON.

Rok	Koszt na 1 uczestnika (zł)	Dynamika wzrostu (%)
2021	21 158 zł	–
2022	22 734 zł	+7,45%
2023	26 242 zł	+15,43%
2024	32 583 zł	+24,17%
2025 (I półrocze)	32 551 zł	–0,10%

Źródło: Dane własne ROPS w Lublinie; Oddział Rehabilitacji Społeczno – Zawodowej Osób Niepełnosprawnych

### Aktywizacja zawodowa

Aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnościami (OzN) stanowi kluczowy element integracji społecznej i ekonomicznej tej grupy mieszkańców naszego województwa. W województwie lubelskim, podobnie jak w innych regionach kraju, obserwuje się obecność istotnych barier związane z dostępem OzN do rynku pracy, w tym ograniczoną ofertę zatrudnienia wspomagane, niski poziom zatrudnienia na otwartym rynku pracy oraz niewystarczający stopień wykorzystania instrumentów wsparcia. Diagnoza obejmuje analizę dostępnych form aktywizacji, w tym działalności zakładów pracy chronionej, warsztatów terapii zajęciowej, a także programów realizowanych przez PFRON, instytucje rynku pracy i przedsiębiorstwa społeczne. Uwzględniono również dane dotyczące poziomu wykształcenia, kwalifikacji zawodowych oraz barier systemowych i środowiskowych wpływających na aktywność zawodową OzN.

### Publiczne służby zatrudnienia

Obecność osób z niepełnosprawnościami na rynku pracy jest wyznacznikiem efektów realizowania na poziomie lokalnym procesu rehabilitacji zawodowej i społecznej a podjęcie i utrzymanie stabilnego zatrudnienia stanowi czynnik wpływający na poziom życia danej osoby i jej rodziny. Podstawowym podmiotem realizującym szeroki pakiet wsparcia i pomocy w

zakresie rehabilitacji społecznej i zatrudniania na poziomie lokalnym jest powiatowy urząd pracy.

Wskaźniki, zarówno ogólnopolskie, jak i te dotyczące województwa lubelskiego wskazują, że znaczny odsetek (ponad 70%) osób z niepełnosprawnościami jest biernych zawodowo. Niska aktywność zawodowa w tej grupie społecznej jest uwarunkowana wieloma czynnikami o charakterze indywidualnym i społecznym. Za podstawowe należy uznać stan zdrowia i charakter niepełnosprawności, brak odpowiednich do potrzeb rynku pracy kwalifikacji, skoncentrowanie uwagi na akceptacji dotychczasowej sytuacji życiowej, w której świadczenia pomocy społecznej odgrywają satysfakcjonującą i stabilizującą rolę w życiu. Obraz w tym zakresie prezentuje tabela zamieszczona poniżej.

Tabela 20. Osoby z niepełnosprawnością zarejestrowane w urzędach pracy oraz liczba ofert pracy kierowanych do tej grupy w województwie lubelskim w latach 2021–2024

Wyszczególnienie	2021	2022	2023	2024
Osoby z niepełnosprawnością zarejestrowane w urzędach pracy wg. stanu na koniec roku.	3 451	3 402	3 528	2 543
Oferty pracy dla osób niepełnosprawnych	1 179	1 195	949	1 074

Źródło: Źródło: Opracowanie własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie na podstawie danych udostępnionych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie.

W odpowiedzi na taką sytuację w latach 2021-2024 powiatowe urzędy pracy zastosowały wiele instrumentów wsparcia wzmacniających proces aktywizacji zawodowej i podnoszenia jakości kapitału ludzkiego. Osoba z orzeczoną stopniem o niepełnosprawności, która jest zdolna do podjęcia zatrudnienia w co najmniej w połowie wymiaru czasu pracy, posiadająca status „bezrobotnego” mogła skorzystać z dostępnych instrumentów urzędu pracy. Instrumenty zastosowanego wsparcia dla niepełnosprawnych bezrobotnych w latach 2021-2024 <sup>11</sup> zaprezentowano w tabeli nr 21.

Tabela 21. Sytuacja osób niepełnosprawnych na rynku pracy w województwie lubelskim. Obraz aktywizacji zawodowej w latach 2021-2024 w ramach zastosowanych instrumentów wsparcia.

Instrumenty aktywizacji zawodowej	2021	2022	2023	2024
Osoby wyłączone z ewidencji osób niepełnosprawnych, w tym:	3726	3974	3982	5131
podjęcie pracy	1537	1731	1611	1643
praca niesubsydiowana	1177	1364	1291	1306
pozostałe zatrudnienie	1146	1306	1261	1273
rozpoczęcie stażu	279	264	278	271

<sup>11</sup> Dane za pierwsze półrocze 2025 r. będą dostępne w sierpniu br.

Instrumenty aktywizacji zawodowej	2021	2022	2023	2024
praca subsydiowana	292	302	250	236
praca sezonowa	68	66	71	101
prace interwencyjne	66	82	62	59
roboty publiczne	60	62	46	56
rozpoczęcie szkolenia	106	131	47	47
podjęcie działalności gospodarczej	32	26	25	30
rozpoczęcie realizacji indywidualnego programu zatrudnienia socjalnego lub podpisania kontraktu socjalnego	29	23	25	20
w ramach bonu stażowego	8	11	7	11
podjęcie pracy poza miejscem zamieszkania w ramach bonu na zasiedlenie	17	12	14	10
podjęcie pracy w ramach dofinansowania wynagrodzenia za zatrudnienie skierowanego bezrobotnego powyżej 50 roku życia	11	11	8	6
w ramach bonu szkoleniowego	14	16	6	4

Źródło: Opracowanie własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie na podstawie danych udostępnionych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie.

W latach 2021–2024 w województwie lubelskim zaobserwowano istotne zmiany w zakresie dynamiki aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych. Jednym z kryteriów obrazujących zachodzące zmiany jest liczba osób wyłączonych z ewidencji urzędów pracy. Na przestrzeni ostatnich lat wzrosła ona o 1405, co może wskazywać na poprawę ich sytuacji zawodowej, zakończenie statusu bezrobotnego lub zmiany w sposobie prowadzenia rejestrów albo utracenia statusu prawnego osoby niepełnosprawnej. Obraz zmian przedstawia tabela nr 22.

Tabela 22. Liczba osób wyłączona z ewidencji powiatowych urzędów pracy

Wyszczególnienie	2021	2022	2023	2024
Osoby wyłączone z ewidencji osób niepełnosprawnych w powiatowych urzędach pracy	3726	3974	3982	5131

Źródło: Opracowanie własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie na podstawie danych udostępnionych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie.

W tym samym okresie liczba osób, które podjęły pracę, zwiększyła się o 106. Choć wzrost ten jest umiarkowany, może świadczyć o skuteczności działań aktywizacyjnych oraz o stopniowym zwiększaniu dostępności zatrudnienia dla osób z niepełnosprawnościami.

Zatrudnienie subsydiowane zmniejszyło się o 56 osób, co może być efektem ograniczenia programów wsparcia dla pracodawców lub zmiany priorytetów w polityce rynku pracy. Jednocześnie zatrudnienie niesubsydiowane wzrosło o 129 osób, co może świadczyć o rosnącej

samodzielności osób niepełnosprawnych oraz o większej otwartości pracodawców na zatrudnianie bez dodatkowych zachęt finansowych.

W kategorii „pozostałe zatrudnienie” odnotowano wzrost o 127 osób – z 1 146 w 2021 roku do 1 273 w 2024 roku. Ten trend może wskazywać na coraz szersze wykorzystanie alternatywnych form zatrudnienia, takich jak projekty lokalne, inicjatywy organizacji pozarządowych czy inne niestandardowe rozwiązania, które nie mieszczą się w klasycznych definicjach zatrudnienia.

Zatrudnienie sezonowe wzrosło o 33 osoby, co może świadczyć o większym wykorzystaniu krótkoterminowych form pracy, często bardziej dostępnych dla osób z ograniczeniami zdrowotnymi. Tego typu zatrudnienie może pełnić funkcję przejściową, umożliwiając zdobycie doświadczenia i utrzymanie aktywności zawodowej.

W zakresie działań przygotowujących do pracy odnotowano spadek liczby rozpoczętych szkoleń o 59 osób. Może to wynikać z ograniczenia dostępności programów szkoleniowych lub zmniejszonego zainteresowania tą formą wsparcia. Równocześnie liczba rozpoczętych staży zmniejszyła się o 8 osób, co może ograniczać możliwości zdobycia praktycznego doświadczenia zawodowego, szczególnie dla osób wchodzących na rynek pracy.

Osoby z niepełnosprawnościami były również uczestnikami projektów realizowanych w ramach działań Programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027. Była to kolejna ścieżka aktywizacji realizowana w ramach następujących działań:

- 🕒 Działanie FELU.08.01 Aktywizacja społeczna i zawodowa
- 🕒 Działanie FELU.08.03 Integracja społeczno-gospodarcza obywateli państw trzecich
- 🕒 Działanie FELU.08.04 Integracja społeczno-gospodarcza społeczności marginalizowanych
- 🕒 Działanie FELU.09.01 Aktywizacja zawodowa – projekty PUP
- 🕒 Działanie FELU.09.02 Aktywizacja zawodowa
- 🕒 Działanie FELU.09.03 Wsparcie instytucji rynku pracy
- 🕒 Działanie FELU.09.04 Zrównoważony rynek pracy
- 🕒 Działanie FELU.09.07 Outplacement
- 🕒 Działanie FELU.09.08 Aktywizacja zawodowa -projekty OHP

Rezultaty zaangażowania publicznych służb zatrudnienia w proces aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami, który był finansowany ze środków unijnych, ilustruje poniższa tabela.

Tabela 23. Liczba osób z niepełnosprawnościami w projektach realizowanych w ramach programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021-2027 – stan na 28.05.2025 r.

Działanie	Wartość docelowa założona w zawartych umowach o dofinansowanie	Wartość docelowa osiągnięta i wykazana w zatwierdzonych wnioskach o płatność
FELU.08.01	1 865	818

Działanie	Wartość docelowa założona w zawartych umowach o dofinansowanie	Wartość docelowa osiągnięta i wykazana w zatwierdzonych wnioskach o płatność
w tym w ramach naboru nr FELU.08.01-IP.02-001/24	1 193	0
FELU.08.03	57	100
FELU.08.04	20	3
FELU.09.01	244	365
FELU.09.02	513	7
FELU.09.03	0	4
FELU.09.04	114	204
FELU.09.07	162	73
FELU.09.08	0	4
<b>Ogółem:</b>	<b>2 975</b>	<b>1 578</b>

Źródło: Opracowanie własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie na podstawie danych udostępnionych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie.

Nadal podstawową funkcję w procesie aktywizacji zawodowej bezrobotnych osób z niepełnosprawnościami odgrywają publiczne służby zatrudnienia. Dane przedstawione w tabeli obrazują zmienność liczby osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami w województwie lubelskim w ujęciu rocznym, z uwzględnieniem stopnia niepełnosprawności.

W latach 2021–2023 liczba osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami utrzymywała się na względnie stabilnym poziomie (ok. 3 400–3 500 osób), przy jednoczesnym wzroście ich udziału w ogólnej liczbie osób bezrobotnych – z 5,2% w 2021 r. do 6,14% w 2023 r. W roku 2024 odnotowano istotny spadek zarówno liczby osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami (do 2 543 osób), jak i ich udziału w populacji osób bezrobotnych (4,55%).

Struktura osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami według stopnia niepełnosprawności wskazuje, że największą grupę stanowią osoby ze stopniem lekkim, co jest zgodne z ogólnopolskimi trendami. Znaczną liczebnie grupę stanowią również osoby ze stopniem umiarkowanym. Osoby ze stopniem znacznym stanowią mniejszy odsetek, jednak ich liczba pozostaje względnie stabilna.

Dane z I kwartału 2025 r. wskazują na ponowny wzrost liczby osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami, co może mieć charakter sezonowy lub wynikać z przesunięć w rejestrach.

Z punktu widzenia realizacji polityki zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami, konieczne jest dalsze monitorowanie trendów oraz dostosowywanie instrumentów wsparcia do potrzeb osób z różnym stopniem niepełnosprawności, zgodnie z zasadami dostępności, równości szans oraz aktywnego uczestnictwa w życiu zawodowym i społecznym.

Tabela 24. Osoby bezrobotne, w tym znajdujące się w szczególnej sytuacji na rynku pracy, w województwie lubelskim w 2024 roku

Rok	Liczba osób bezrobotnych ogółem na koniec roku	Liczba bezrobotnych OzN ogółem na koniec roku	Odsetek OzN w ogółem	w stopniu lekkim	w stopniu umiarkowanym	w stopniu znacznym
2021	66 244	3 451	5,20	2 240	1 121	90
2022	61 254	3 402	5,55	2 207	1 103	92
2023	57 386	3 528	6,14	2 129	1 307	92
2024	55 774	2 543	4,55	1 460	1 001	82
2025 I półrocze	57 353	2 645	4,61	1 506	1 065	90

Źródło: Opracowanie własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie na podstawie danych udostępnionych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie.

Według określenia WUP w Lublinie, osoby bezrobotne z niepełnosprawnościami należą do osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Istotę tej sytuacji z punktu widzenia podejmowania decyzji o intensyfikacji procesu włączenia społecznego charakteryzują główne cechy społeczne tej grupy, do których zalicza się:

- ☐ czas pozostawania bez pracy w miesiącach
- ☐ wiek
- ☐ wykształcenie
- ☐ staż pracy
- ☐ stopień niepełnosprawności

Analiza danych opublikowanych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie za I kw. 2025 r.<sup>12</sup> pozwala na stworzenie podstawowych cech **osób z niepełnosprawnościami i ich wielkości**, co ma istotne znaczenie przy planowaniu, wyborze i realizacji konkretnego wsparcia w kontekście zakładania osiągnięcia wysokiego rezultatu końcowego, czyli zatrudnienia. **Do tych cech należy zaliczyć:**

- ☐ pozostawanie w rejestrach urzędów pracy jako osoby bezrobotne o czasie pow. 24 miesięcy, co dotyczy 35% osób w grupie;
- ☐ obecność osób w wieku 18-24 lat, która stanowi 35% wielkości tej grupy;
- ☐ obecność osób posiadających wykształcenie zasadnicze zawodowe/branżowe i gimnazjalne/podstawowe i poniższe, która stanowi 56% wielkości grupy;
- ☐ obecność osób o krótkotrwałym zatrudnieniu (do jednego roku), z brakiem doświadczenia zawodowego (bez stażu), co charakteryzuje 37% osób tej grupy.

<sup>12</sup> Jak będą opublikowane to wpisujemy dane za II kwartał 2025 r.

## Otwarty rynek pracy

Jak wynika z danych Głównego Urzędu Statystycznego, na koniec 2024 roku w województwie lubelskim pracowało 20 346 osób z niepełnosprawnościami. Z kolei według informacji uzyskanych z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, na podstawie środków przekazanych z Systemu Obsługi Dofinansowań i Refundacji (SODiR), 5 655 osób z niepełnosprawnościami było objętych wsparciem finansowym w ramach dofinansowań do wynagrodzeń. W tej grupie 4 660 osób pracowało u 1 247 pracodawców na otwartym rynku pracy.

Na przestrzeni ostatnich lat liczba osób z niepełnosprawnościami zatrudnionych na chronionym rynku pracy z roku na rok nieznacznie maleje, natomiast na otwartym rynku pracy zauważalny jest wzrost zainteresowania pracodawców zatrudnianiem tych osób. W stosunku do ogólnej liczby pracujących osób z niepełnosprawnościami w regionie, osoby objęte wsparciem z SODiR stanowiły około 27,8% (5 655 z 20 346).

## Zakłady pracy chronionej

Zakładem pracy chronionej może zostać przedsiębiorstwo zatrudniające co najmniej 25 pracowników, w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy i osiągające wskaźniki zatrudnienia osób niepełnosprawnych na poziomie co najmniej 50%. W tym co najmniej 20% ogółu zatrudnionych muszą stanowić osoby zaliczane do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, bądź co najmniej 30% zatrudnionych stanowić muszą niewidomi lub psychicznie chorzy, upośledzeni umysłowo, zaliczani do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności.

Na koniec grudnia 2024 roku na terenie województwa lubelskiego działalność prowadziło 16 podmiotów gospodarczych mających status zakładu pracy chronionej. Prowadziły one działalność w następujących branżach:

- 🔵 przetwórstwo przemysłowe: 8 zakładów
- 🔵 działalność detektywistyczna i ochroniarska: 3 zakłady
- 🔵 handel hurtowy i detaliczny: 3 zakłady
- 🔵 działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi: 1 zakłady
- 🔵 opieka zdrowotna i pomoc społeczna: 1 zakłady

W zakładach tych zatrudnionych było łącznie 997 osób z niepełnosprawnościami, w tym:

- 🔵 314 osób ze stopniem lekkim,
- 🔵 602 osoby ze stopniem umiarkowanym,
- 🔵 81 osób ze stopniem znacznym.

W grupie 997 osób z niepełnosprawnościami zatrudnionych w zakładach pracy chronionej na terenie województwa lubelskiego na koniec 2024 roku, 285 osób posiadało schorzenia

specjalne.<sup>13</sup> kwalifikujące je do dodatkowego wsparcia w ramach systemu dofinansowań. W tej grupie znalazły się:

- 53 osoby ze stopniem lekkim,
- 191 osób ze stopniem umiarkowanym,
- 41 osób ze stopniem znacznym.

Osoby ze schorzeniami specjalnymi stanowiły około 28,6% ogółu zatrudnionych OzN w zakładach pracy chronionej. Dominującą grupą były osoby ze schorzeniami specjalnymi i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, co może wskazywać na relatywnie większe możliwości adaptacyjne tej grupy w środowisku pracy, przy jednoczesnym spełnianiu kryteriów do uzyskania wyższego poziomu dofinansowania do wynagrodzeń. Obecność osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności i schorzeniami specjalnymi potwierdza, że zakłady pracy chronionej pełnią istotną rolę w aktywizacji zawodowej osób o szczególnych potrzebach zdrowotnych.

### Przedsiębiorczość społeczna

Ekonomia społeczna, w tym przedsiębiorczość społeczna, stanowi istotny element systemu wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym osób z niepełnosprawnościami. Jej celem jest nie tylko prowadzenie działalności gospodarczej, ale przede wszystkim realizacja misji społecznej – reintegracji zawodowej i społecznej osób wykluczonych lub zagrożonych marginalizacją.

W województwie lubelskim funkcjonują różnorodne formy przedsiębiorstw społecznych, w tym spółdzielnie socjalne, organizacje pozarządowe oraz spółki non-profit. Spółdzielnie socjalne jako szczególna forma podmiotów ekonomii społecznej, łączą cele ekonomiczne z działaniami na rzecz odbudowy kompetencji społecznych i zawodowych swoich członków. Ustawa o spółdzielniach socjalnych umożliwia tworzenie wspólnych przedsiębiorstw przez osoby zagrożone wykluczeniem, w tym osoby z niepełnosprawnościami, dając im szansę na aktywne uczestnictwo w życiu społecznym i zawodowym.

W poniższej tabeli przedstawiono strukturę przedsiębiorstw społecznych działających na terenie województwa lubelskiego, z uwzględnieniem formy prawnej, celu działalności oraz dominujących obszarów aktywności.

Tabela 25. Przedsiębiorstwa społeczne w województwie lubelskim w 2024 roku.

Wyszczególnienie	Przedsiębiorstwa społeczne	Liczba PS
Forma prawna	spółdzielnia socjalna	70
	organizacja pozarządowa	47
	spółka akcyjna, spółka z o.o. lub klub sportowy nienastawiony na osiągnięcie zysku	8

<sup>13</sup> Określenie osoby ze schorzeniami specjalnymi dotyczy osób niepełnosprawnych, w odniesieniu do których orzeczono chorobę psychiczną, upośledzenie umysłowe, całościowe zaburzenia rozwojowe lub epilepsję oraz niewidomych, zgodnie z art. 26a ust. 1b ww. ustawy o rehabilitacji

Cel działalności	działalność reintegracyjna	58
	realizacja usług społecznych	22
	działalność reintegracyjna i realizacja usług społecznych	31
Przedmiot dominującej działalności	opieka zdrowotna i pomoc społeczna	21
	edukacja	30
	działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	17
	działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	17
	przetwórstwo przemysłowe	13
	budownictwo	7
	działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	7
	działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	6

Źródło: Roczne sprawozdanie Przedsiębiorstwa Społeczne

W 2024 roku w przedsiębiorstwach społecznych działających na terenie województwa lubelskiego zatrudnionych było łącznie 177<sup>14</sup> osób z niepełnosprawnościami.

### Integracja społeczna

Istota integracji społecznej polega na tworzeniu możliwości wspólnego uczestnictwa i kreowania wzajemnych relacji przez osoby pełnosprawne i niepełnosprawne. Odnosi się ona do zaspokajania szerokiego zakresu potrzeb osób niepełnosprawnych, respektowania ich prawa do życia, poszanowania godności, równych praw, życia w rodzinie, edukacji, leczenia, pracy zawodowej oraz realizacji potrzeby uczestniczenia w wielu obszarach życia społecznego o charakterze lokalnym i ponad lokalnym. Końcowy efekt procesu integracji społecznej jest wynikiem inicjowania, dostępności i realizacji szerokiego zakresu działań podejmowanych przez jednostki samorządu terytorialnego i inne podmioty publiczne oraz kreowania otwartych postaw społecznych. Od 2014 roku w województwie lubelskim działają dwa Ośrodki Wsparcia i Testów (OWiT), zlokalizowane w Świdniku oraz w Łęcznej. Celem tych ośrodków jest udzielanie wsparcia osobom z niepełnosprawnością oraz ich rodzinom (opiekunom) w zakresie optymalnego doboru technologii asystujących, które najlepiej odpowiadają na aktualne potrzeby.

### Oddział Lubelski Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

Oddział Lubelski Państwowego Funduszu Osób Niepełnosprawnych w Lublinie (OL PFRON) wspiera osoby z niepełnosprawnościami w różnych aspektach ich życia, dążąc do poprawy jego jakości, poprzez wysoce zindywidualizowane i dostosowane do potrzeb formy wsparcia w obszarze aktywizacji zawodowej i społecznej. Fundusz oferuje wsparcie zarówno osobom

<sup>14</sup> Roczne sprawozdanie Przedsiębiorstwa Społeczne za 2024 rok.

indywidualnym jak i pracodawcom zatrudniającym osoby z niepełnosprawnościami. W zakresie kompetencji Oddziału znajdują się zadania i programy skierowane do:

- jednostek samorządu terytorialnego,
- organizacji pozarządowych,
- pracodawców,
- indywidualnych osób niepełnosprawnych.

### Programy podstawowe

Wg danych na dzień 31 lipca 2025 roku OL PFRON w Lublinie realizował programy, które zostały ukierunkowane bezpośrednio na wsparcie osób indywidualnych. Ich zakres merytoryczny został przedstawiony w poniższej tabeli.

Tabela 26. Wsparcie osób z niepełnosprawnościami w ramach realizacji programów OL PFRON

Nazwa programu	Istota wsparcia lub inicjatywy	Podmiot zaangażowany w realizację programu
Finansowanie funkcjonowania Wspomaganych Społeczności Mieszkaniowych	Dofinansowanie świadczenia mieszkańcom WSM wysokiej jakości usług wspomagających dostosowanych do ich indywidualnych potrzeb	Biuro PFRON (program dla organizacji pozarządowych)
Samodzielność Aktywność Mobilność! Wspomagane Społeczności Mieszkaniowe.	Stworzenie infrastruktury Wspomaganych Społeczności Mieszkaniowych (WSM).	Biuro PFRON (dla Organizacji pozarządowych)
„Dostępna przestrzeń publiczna” lata 2023-2027	Zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami dostępu do przestrzeni publicznej, informacji i komunikacji, a także technologii, urządzeń oraz usług powszechnie dostępnych lub powszechnie zapewnianych, na zasadzie równości z innymi osobami.	Biuro PFRON/Oddziały PFRON (program dla jednostek samorządu terytorialnego, kościołów lub inne związków wyznaniowych oraz ich osób prawnych, podmiotów leczniczych, organizacji pozarządowych)
„Wypożyczalnia technologii wspomagających dla osób z niepełnosprawnością”	Umożliwienie osobom z niepełnosprawnościami dostępu do najnowszych technologii wspomagających, poprzez utworzenie wypożyczalni, która świadczyć będzie na terenie całego kraju usługi: doradztwa, wynajmu, dostawy, serwisu, dostosowania i skonfigurowania oraz instruktażu obsługi oferowanych urządzeń	Oddziały PFRON (dla osób indywidualnych)
„Samodzielność – Aktywność – Mobilność!” Mobilność osób z niepełnosprawnością	Ułatwienie osobom z niepełnosprawnościami aktywności społecznej lub zawodowej poprzez	Oddziały PFRON (dla osób indywidualnych)

Nazwa programu	Istota wsparcia lub inicjatywy	Podmiot zaangażowany w realizację programu
	zapewnienie dostępu do korzystania z samochodu osobowego	
„Samodzielność – Aktywność – Mobilność!” Dostępne mieszkanie	Dopłata do zmiany mieszkania na pozbawione barier architektonicznych, znajdujące się w lokalizacji umożliwiającej samodzielne opuszczenie budynku	Oddziały PFRON/Realizator PCPR
Mieszkanie dla absolwenta	Dofinansowanie do wynajmu mieszkania lub domu przez okres 60 miesięcy	Oddziały PFRON/Realizator PCPR
Pomoc obywatelom Ukrainy z niepełnosprawnością	Zapewnienie pomocy obywatelom Ukrainy z niepełnosprawnością, którzy przybyli na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na terytorium Ukrainy	Oddziały PFRON
Dostępność ponad barierami	Poprawa poziomu dostępności bazy turystyczno-rekreacyjnej dla osób o specjalnych potrzebach związanych z niepełnosprawnościami; wsparcie inicjatyw sprzyjających włączeniu społecznemu osób z niepełnosprawnościami poprzez turystykę i rekreację oraz aktywny wypoczynek	Biuro PFRON
Centra informacyjno-doradcze dla osób z niepełnosprawnością	Świadczenie kompleksowych usług informacyjnych i doradczych dla osób z niepełnosprawnościami oraz ich otoczenia, a także usług eksperckich mających na celu optymalne zaopatrzenie osób z niepełnosprawnościami w szeroko pojmowane technologie asystujące	Oddziały PFRON
Pomoc osobom niepełnosprawnym poszkodowanym w wyniku żywiołu lub sytuacji kryzysowych wywołanych chorobami zakaźnymi	Zapewnienie pomocy osobom niepełnosprawnym poszkodowanym na skutek działania żywiołu lub wystąpienia sytuacji kryzysowych spowodowanych chorobami zakaźnymi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,	Oddziały PFRON
Pilotażowy program "Rehabilitacja 25 plus"	Przygotowywanie dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną, w tym z niepełnosprawnościami sprzężonymi, do uczestnictwa w życiu społecznym, a także do podjęcia aktywności zawodowej.	Oddziały PFRON program dla placówek edukacyjnych działających na podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe
„Zajęcia klubowe w WTZ	Aktywne wspomaganie uczestników warsztatów, którzy weszli na rynek pracy oraz osób niepełnosprawnych przed rozpoczęciem procesu rehabilitacji w warsztacie terapii zajęciowej.	Oddziały PFRON (dla podmiotów prowadzących WTZ)

Nazwa programu	Istota wsparcia lub inicjatywy	Podmiot zaangażowany w realizację programu
„Aktywny samorząd”	Program pomocowy odnoszący się do likwidacji barier utrudniających aktywizację społeczną i zawodową, tj. likwidacja barier w dostępie do uczestniczenia w społeczeństwie informacyjnym; likwidacja barier w poruszaniu się; pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej; pomoc w kontynuowaniu rehabilitacji w formie wentylacji domowej; pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym.	Oddziały PFRON/ Realizator PCPR
Program wyrównywania różnic między regionami III	Szeroki zakres wsparcia o charakterze infrastrukturalnym w miejscach obecności osób z niepełnosprawnościami	Oddziały PFRON/ dla powiatu i jego jednostek organizacyjnych, przedsiębiorstwa społeczne
Wsparcie Inicjatyw	Przyznawanie nagród w obszarach: sztuka osób niepełnosprawnych; olimpijczyk igrzysk paraolimpijskich; finalista ogólnopolskich imprez sportowych lub kulturalnych; działalność edukacyjna oraz artystyczna z udziałem osób niepełnosprawnych.	Biuro PFRON/Oddziały PFRON
„STABILNE ZATRUDNIENIE osoby niepełnosprawne w administracji i służbie publicznej”	Wsparcie zatrudnienia osoby niepełnosprawnej; Przygotowanie i skierowanie osoby niepełnosprawnej na staż zawodowy w administracji rządowej.	Oddziały PFRON
„ABSOLWENT II”	Podnoszenie kwalifikacji zawodowych, wsparcie kształcenia i edukacji, ukończenie kursu przygotowującego do egzaminu maturalnego, ukończenie kursu przygotowującego do rekrutacji i podjęcia nauki w szkole wyższej, podnoszenie kompetencji społecznych, doposażenie szkół wyższych, udostępnienie usamodzielniającym się osobom z niepełnosprawnościami opuszczającym rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka lub placówkę opiekuńczo wychowawczą usługi asystenta samodzielności	Biuro PFRON/Oddziały PFRON

#### Programy ustawowe

- ❏ Refundacja dodatkowych kosztów poniesionych przez pracodawcę prowadzącego zakład pracy chronionej lub przedsiębiorstwo społeczne

- Dofinansowanie w wysokości do 50% oprocentowania zaciągniętych kredytów bankowych, pod warunkiem wykorzystania tych kredytów na cele związane z rehabilitacją zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych.
- Dofinansowanie kosztów szkolenia, o którym mowa w art. 18 ustawy o języku migowym i innych środkach komunikowania się
- Badania i analizy naukowe
- Refundacja kosztów wydawania certyfikatów przez podmioty uprawnione do szkolenia psów asystujących (art. 20 b ustawy).

### Zadania zlecane

Dotyczą zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, realizowanych przez fundacje oraz organizacje pozarządowe, których realizacja na poziomie regionalnym lub lokalnym jest niemożliwa lub nieuzasadniona. Zadania o charakterze regionalnym (wojewódzkim) są zlecane przez marszałków województw, a zadania o charakterze lokalnym przez starostów. W przypadku konkursów ogłaszanych przez PFRON zadania, o których mowa w rozporządzeniu MPiPS muszą być zgłaszane do PFRON w formie projektów. Cele tych projektów muszą zawierać się w jednym ze wskazanych poniżej kierunków pomocy:

1. Wejście osób niepełnosprawnych na rynek pracy – dofinansowaniu podlegają projekty obejmujące wsparcie w podjęciu i utrzymaniu zatrudnienia przez osoby niepełnosprawne;
2. Zwiększenie samodzielności osób niepełnosprawnych – dofinansowaniu podlegają projekty obejmujące prowadzenie rehabilitacji w specjalistycznych placówkach prowadzonych przez organizacje pozarządowe, jak również projekty obejmujące prowadzenie wsparcia poza placówką w postaci szkoleń, kursów, warsztatów, grupowych i indywidualnych zajęć oraz usług wspierających, a także projekty, w których zgłoszone zostaną treningi sportowe;
3. Wzrost aktywności osób niepełnosprawnych w różnych dziedzinach życia – dofinansowane są projekty obejmujące organizację spotkań i imprez integracyjnych dla osób niepełnosprawnych (warsztaty, zawody, koncerty, festiwale);
4. Zapewnienie osobom niepełnosprawnym dostępu do informacji – dofinansowane są projekty obejmujące udzielanie informacji poprzez wydawnictwa ciągłe i zwarte: standardowe (czarnodruk, druk kolorowy, druk powiększony), publikowane pismem Braille’a, publikowane na nośnikach elektronicznych, internetowe;
5. Poprawa jakości funkcjonowania otoczenia osób niepełnosprawnych – dofinansowane są projekty obejmujące organizację szkoleń i warsztatów dla otoczenia osób niepełnosprawnych (członków rodzin, kadry, wolontariuszy) oraz projekty obejmujące zakup, szkolenie i utrzymanie psów asystujących;
6. Upowszechnianie pozytywnych postaw społecznych wobec osób niepełnosprawnych i wiedzy dotyczącej niepełnosprawności – dofinansowane są projekty obejmujące kampanie

prowadzone w mediach (telewizja, radio, prasa, Internet), kampanie prowadzone w formie spotkań informacyjnych, jak również kampanie prowadzone w formie imprez masowych oraz projekty obejmujące produkcję i emisję programów telewizyjnych lub audycji radiowych.

### Jednostki Organizacyjne Samorządu Województwa Lubelskiego

Ograniczanie i łagodzenie skutków niepełnosprawności jest realizowane na wielu polach aktywności osób z niepełnosprawnościami, do których należy uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych, rozwój zainteresowań własnych, poszukiwanie i organizowanie ciekawych form spędzenia czasu wolnego. Działania dedykowane do osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności i o indywidualnych potrzebach, realizowały w latach 2021-2025 wojewódzkie samorządowe instytucje kultury, m.in.:

- 🕒 Muzeum Narodowe w Lublinie
- 🕒 Muzeum Nadwiślańskie w Kazimierzu Dolnym
- 🕒 Muzeum Wsi Lubelskiej
- 🕒 Muzeum Zamoyskich w Kozłowie
- 🕒 Muzeum Badań Polarnych w Puławach
- 🕒 Teatr im. Juliusza Osterwy w Lublinie
- 🕒 Teatr Muzyczny w Lublinie
- 🕒 Ośrodek Praktyk Teatralnych „Gardzienice”
- 🕒 Filharmonia Lubelska im. Henryka Wieniawskiego w Lublinie
- 🕒 Wojewódzki Ośrodek Kultury w Lublinie
- 🕒 Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego
- 🕒 Centrum Spotkania Kultur w Lublinie

### Perspektywiczne rozwiązania systemowe w zakresie wsparcia osób z niepełnosprawnościami

Takim rozwiązaniem w polityce społecznej jest świadomość obecności dokumentu pod nazwą Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji dla Województwa Lubelskiego na lata 2025–2026 (RPDI). Jest to dokument programowy, który systematyzuje działania w zakresie rozwoju usług społecznych, w tym usług dedykowanych osobom z niepełnosprawnościami. Plan ten, opracowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie, uwzględnia kierunki interwencji wyznaczone przez dokumenty europejskie i krajowe, w tym dokument pod nazwą Strategia rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.) oraz Konwencję ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

W RPDI wskazano szereg rozwiązań systemowych, które mają charakter perspektywiczny i odpowiadają na zidentyfikowane potrzeby osób z niepełnosprawnościami oraz ich rodzin i opiekunów. Kluczowym mechanizmem wdrażania zmian jest proces deinstytucjonalizacji usług społecznych, rozumiany jako stopniowe odchodzenie od opieki instytucjonalnej na rzecz usług świadczonych w środowisku lokalnym. Proces ten programowany jest w perspektywie

wieloletniej i zakłada etapowe wdrażanie zmian w dostępności i koordynacji usług, zgodnie z następującymi zasadami:

- ❶ Zindywidualizowanie wsparcia – dostosowanie usług do potrzeb i możliwości konkretnej osoby, w sposób jak najbardziej zbliżony do warunków życia w środowisku domowym i rodzinnym.
- ❷ Podmiotowość odbiorcy usług – umożliwienie osobom korzystającym z usług kontroli nad własnym życiem oraz decyzjami dotyczącymi udzielanego wsparcia.
- ❸ Integracja społeczna – ochrona przed izolacją i wykluczeniem poprzez świadczenie usług w otoczeniu społecznym, a nie w zamkniętych instytucjach.
- ❹ Priorytet potrzeb mieszkańców – zapewnienie, że indywidualne potrzeby osób wymagających wsparcia mają pierwszeństwo przed organizacyjnymi procedurami i wymogami instytucjonalnymi.

W ramach RPDİ przewidziano rozwój następujących rozwiązań systemowych:

- ❶ Rozwój usług środowiskowych, takich jak asystencja osobista, opieka wytchnieniowa, usługi sąsiedzkie, wolontariat, teleopieka oraz mieszkania wspomagane i treningowe.
- ❷ Wzmocnienie roli Centrów Usług Społecznych (CUS) jako lokalnych koordynatorów usług, integrujących działania w zakresie pomocy społecznej, zdrowia, edukacji i aktywizacji zawodowej.
- ❸ Zwiększenie dostępności usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych oraz usług medycznych świadczonych w miejscu zamieszkania.
- ❹ Wsparcie dla opiekunów faktycznych, poprzez rozwój usług wytchnieniowych, poradnictwa oraz szkolenia kadry.
- ❺ Likwidacja barier architektonicznych i komunikacyjnych w przestrzeni lokalnej, umożliwiające pełniejsze uczestnictwo osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym.
- ❻ Promowanie zatrudnienia wspomagane, rozwój Zakładów Aktywności Zawodowej (ZAZ), warsztatów terapii zajęciowej oraz innych form aktywizacji zawodowej.
- ❼ Zwiększenie roli organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej jako realizatorów usług społecznych, w tym poprzez otwarte konkursy ofert.
- ❽ Rozwijanie e-usług i cyfryzacji placówek, w celu zapewnienia zdalnego dostępu do usług oraz poprawy komunikacji z osobami o ograniczonej mobilności.

Realizacja tych działań opiera się na środkach Samorządu Województwa Lubelskiego, w tym Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021–2027, programu krajowego FERS oraz innych źródłach finansowania. RPDİ pełni funkcję koordynacyjną i wspierającą wobec lokalnych samorządów i organizacji społecznych, wskazując oczekiwane kierunki rozwoju usług oraz integrując działania różnych sektorów.

## WNIOSKI Z DIAGNOZY

Przedstawione informacje wskazują, że system wsparcia osób z niepełnosprawnością w województwie lubelskim jest wysoce sformalizowany, w dużej części rozproszony i obejmuje

swoim zasięgiem wiele obszarów interwencji oraz kierunków działań. Zadania realizowane w procesie rehabilitacji społecznej i rehabilitacji zawodowej, świadczone są w różnych formach, przy zaangażowaniu publicznych i niepublicznych środków finansowych oraz w odpowiedzi na szerokie i specyficzne potrzeby wielu grup mieszkańców o zróżnicowanym stopniu i charakterze niepełnosprawności, ze szczególnym uwzględnieniem działań dotyczących procesu integracji osób niepełnosprawnych w najbliższym środowisku i społeczności lokalnej, zwiększania ich aktywności życiowej i zaradności osobistej oraz niezależności ekonomicznej, podnoszenia umiejętności pracy z osobami niepełnosprawnymi, w tym sprawowania nad nimi opieki i udzielania pomocy w procesie ich rehabilitacji.

Funkcjonujący system wsparcia tworzą instytucje rządowe i samorządowe, organizacje pozarządowe i inne podmioty prowadzące w sposób samodzielny na poszczególnych szczeblach samorządu terytorialnego działalność programową na bazie przypisanych zadań własnych oraz w oparciu o posiadane zasoby własne. Podstawową rolę odgrywają powiaty, które swoją działalność opierają na własnych programach działań na rzecz osób niepełnosprawnych, zawierających w sobie rozwiązania w zakresie rehabilitacji społecznej, rehabilitacji zawodowej i zatrudniania, przestrzegania praw osób niepełnosprawnych. Obok powiatów swoją misję polegającą na ułatwianiu osobom niepełnosprawnym pełne uczestnictwo w życiu zawodowym i społecznym realizuje Oddział Lubelski Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Wszystkie podmioty realizujące swoje zadania, wnoszą istotny wkład w realizację celów polityki społecznej w regionie, określonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku oraz Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2021-2030. W świetle przeprowadzonej analizy zaprezentowanych działań oraz odnosząc się do generalnych rekomendacji zawartych w dokumentach horyzontalnych i krajowych regulujących istotność wsparcia osób z niepełnosprawnościami, przedstawiamy następujące wnioski o charakterze programowym:

- 🕒 system wsparcia OzN w regionie jest rozbudowany, obejmuje wiele instytucji publicznych, samorządowych i pozarządowych, jednak jego struktura jest rozproszona, co utrudnia koordynację działań i dostępność usług.
- 🕒 edukacja specjalna i włączająca funkcjonuje na wszystkich etapach kształcenia, lecz nadal występują nierówności w dostępie do placówek, szczególnie w mniejszych gminach. Brakuje kompleksowych rozwiązań wspierających uczniów z niepełnosprawnościami w szkołach ogólnodostępnych.
- 🕒 aktywizacja zawodowa OzN pozostaje wyzwaniem – niski poziom zatrudnienia, ograniczona oferta pracy chronionej i wspomaganej, a także niewystarczające wykorzystanie instrumentów rynku pracy wskazują na potrzebę intensyfikacji działań w tym obszarze.
- 🕒 rehabilitacja społeczna i zawodowa realizowana jest w wielu formach, jednak dostępność usług jest nierównomierna terytorialnie. Wciąż brakuje kompleksowego

wsparcia środowiskowego, szczególnie dla osób z niepełnosprawnością sprzężoną i intelektualną.

- ❶ potrzebna jest większa integracja działań międzysektorowych – współpraca JST, organizacji pozarządowych, instytucji rynku pracy i edukacji powinna być oparta na wspólnych celach i mechanizmach wymiany informacji.
- ❷ dokumenty strategiczne województwa (SRWL 2030, SPSWL 2021–2030) wyznaczają kierunki działań, ale ich realizacja wymaga wzmocnienia zasobów lokalnych, kompetencji kadry oraz systemowego podejścia do planowania usług społecznych.

## UZASADNIENIE REALIZACJI PROGRAMU

Samorząd Województwa Lubelskiego ma ustawowy obowiązek przygotowania i realizacji programu wyrównywania szans osób niepełnosprawnych. Obowiązek ten wynika z:

- ❶ art. 35 ust. 1 Ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych – do zadań samorządu województwa realizowanych w ramach ustawy należy opracowanie i realizacja wojewódzkich programów dotyczących wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych;
- ❷ art. 21 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej – samorząd województwa opracowuje, aktualizuje i realizuje program wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, który jest integralną częścią strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej będącej integralną częścią strategii rozwoju województwa.

Program będzie instrumentem uzasadniającym podejmowanie szerokich działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami, co wynika z kierunków interwencji przyjętych w Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2021 – 2030 dla obszaru strategicznego Wsparcie osób z niepełnosprawnościami. Działania te pozwolą zwiększać udział osób niepełnosprawnych w życiu społecznym i zawodowym, co winno się przekładać, na zapewnienie niepełnosprawnym mieszkańcom województwa lubelskiego godziwych warunków do życia poprzez samodzielne i czynne uczestnictwo w życiu zawodowym i społecznym. Należy podkreślić, że rozwiązania dotyczące wyrównywania szans, przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz zwiększenia zatrudnienia wśród osób z różnymi niepełnosprawnościami są ulokowane w następujących aktach prawa:

1. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych
2. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej
3. Ustawa z dnia 20 marca 2025 r. o rynku pracy i służbach zatrudnienia
4. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie
5. Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r o ekonomii społecznej
6. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa

Biorąc pod uwagę dynamikę i rezultaty procesów społecznych jakie zachodzą od kilku lat w przestrzeni publicznej, a które obrazują nowe jakościowo postrzeganie sytuacji osób z niepełnosprawnościami, autorzy dokumentu przy doborze celów szczegółowych i poszczególnych zadań na lata 2026-2030 zastosowali zasadę planowania uniwersalnego, co polegało na częściowej modyfikacji treści celów szczegółowych i zadań. Modyfikacja jest realizacją wniosków zawartych w Raporcie z badania monitoringowego Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2021-2030, za okres lat 2021-2023.

## CELE PROGRAMU

W oparciu o analizę sytuacji osób z niepełnosprawnościami w województwie lubelskim oraz identyfikację kluczowych barier w ich funkcjonowaniu społecznym i zawodowym, określono cele programu, które stanowią podstawę działań podejmowanych w latach 2026–2030. Cele te wpisują się w krajowe i regionalne kierunki polityki społecznej, uwzględniając potrzebę zwiększenia dostępności usług, aktywizacji zawodowej oraz integracji społecznej osób z niepełnosprawnościami.

Punktem wyjścia dla działań programowych jest cel główny, który wyznacza nadrzędny kierunek interwencji: **Włączenie osób z niepełnosprawnościami w życie społeczne i zawodowe poprzez działania zwiększające ich aktywność zawodową i społeczną.**

Wyznaczenie celów szczegółowych w ramach diagnozy operacyjnej oparto na kluczowym założeniu, że skuteczna polityka społeczna wobec osób z niepełnosprawnościami wymaga kompleksowego podejścia, uwzględniającego zarówno indywidualne potrzeby tych osób, jak i ich najbliższe otoczenie. Z tego powodu uznano, że osnową działań winny być następujące wartości społeczne:

- ❶ wzmocnienie zdrowia i dobrostanu osób z niepełnosprawnościami,
- ❷ rozwój ich potencjału osobistego i zawodowego,
- ❸ budowanie systemowego wsparcia dla rodzin, które pełnią rolę pierwszego, naturalnego środowiska wspierającego.

Cele szczegółowe zostały sformułowane w sposób umożliwiający monitorowanie postępów w dostępności do wsparcia, identyfikację barier oraz projektowanie działań odpowiadających na zróżnicowane potrzeby osób z niepełnosprawnościami w województwie lubelskim. Poniżej przedstawiono cele szczegółowe, które będą stanowić podstawę inicjowania rozwiązań działań programowych:

### **Cel szczegółowy 1. Profilaktyka niepełnosprawności oraz ograniczanie jej skutków**

Zadanie 1. Wczesne rozpoznawanie problemów zdrowotnych wśród dzieci, młodzieży i osób dorosłych

Zadanie 2. Promocja zdrowia w tym zdrowia psychicznego poprzez tworzenie warunków do aktywnego stylu życia w środowisku lokalnym

Zadanie 3. Dostępność sprzętu rehabilitacyjnego, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych dla osób niepełnosprawnych poprawiających jakość i komfort życia

**Cel szczegółowy 2. Kształtowanie samodzielnego i niezależnego życia osób z niepełnosprawnościami**

Zadanie 1. Rozwój form aktywności wspomagającej proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych

Zadanie 2. Animowanie aktywności osobistej wspomagającej proces rehabilitacji zawodowej i społecznej

Zadanie 3. Zapewnienie dostępności do usług świadczonych przez jednostki kultury, sportu, rekreacji, turystyki i wypoczynku

Zadanie 4. Organizowanie na poziomie lokalnym wydarzeń społecznych w obszarze kultury i sztuki oraz kultury fizycznej i sportu

Zadanie 5. Dofinansowywanie robót budowlanych w obiektach służących rehabilitacji

Zadanie 6. Opiniowanie wniosków ośrodków ubiegających się o wpis do rejestru ośrodków uprawnionych do przyjmowania grup turnusowych osób niepełnosprawnych

Zadanie 7. Realizacja przez organizacje pozarządowe indywidualnych i grupowych form wsparcia w obszarze rehabilitacji społecznej i zawodowej w celu dostosowanie do rynku pracy i pomocy w zatrudnieniu, zgodnie z posiadanymi możliwościami

Zadanie 8. Zwiększenie dostępności do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, poprawiających jakość życia osób z niepełnosprawnościami

**Cel szczegółowy 3. Aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnościami**

Zadanie 1. Upowszechnianie informacji kierowanych do osób z niepełnosprawnościami w celu ułatwienia wejścia na rynek pracy

Zadanie 2. Realizacja działań informacyjno-promocyjnych dla pracodawców w celu rozwoju miejsc pracy na otwartym i chronionym rynku pracy

Zadanie 3. Pomoc osobom niepełnosprawnym w celu podjęcia zatrudnienia

Zadanie 4. Prowadzenie aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych w ramach programów finansowanych z funduszy europejskich

**Cel szczegółowy 4. Integracja działań podmiotów społecznych w kierunku wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych**

Zadanie 1. Wdrażanie procesu deinstytucjonalizacji usług społecznych i zdrowotnych

Zadanie 2. Monitorowanie wdrażania procesu deinstytucjonalizacji w usług społecznych i zdrowotnych

Zadanie 3. Wspieranie samorządów lokalnych w rozpoznawaniu potrzeb osób niepełnosprawnych i ich rodzin, zwłaszcza w gminach wiejskich oraz w tworzeniu spójnej polityki lokalnej przy uwzględnieniu tych potrzeb w planowaniu strategicznym.

Zadanie 4. Upowszechnianie ekonomii społecznej jako narzędzia zwiększającego szanse osób niepełnosprawnych na zatrudnienie – rozwój przedsiębiorczości społecznej i miejsc pracy o charakterze reintegracyjnym

Zadanie 5. Zlecenie organizacjom pozarządowym realizację zadań pożytku publicznego

Zadanie 6. Tworzenie możliwości udziału osób z niepełnosprawnością w życiu społecznym, publicznym i politycznym

Zadanie 7. Współpraca z Wojewódzką Społeczną Radą do spraw Osób Niepełnosprawnych

Zadanie 8. Współpraca z Wojewódzką Radą Polityki Senioralnej

#### **Cel szczegółowy 5. Poprawa dostępności i jakości edukacji dla osób z niepełnosprawnościami**

Zadanie 1. Poprawa jakości kształcenia i wzrost poziomu wykształcenia osób z niepełnosprawnościami

Zadanie 2. Wspieranie rodzin dzieci z niepełnosprawnościami w dostępie do edukacji

Zadanie 3. Koordynacja lokalnych systemów wsparcia edukacyjno-społecznego

Zadanie 4. Współpraca z placówkami edukacyjnymi w zakresie wspomagania rozwoju dzieci z niepełnosprawnościami

#### **Mierniki realizacji celów**

Powyższe cele zostały powiązane z zestawem mierników, które umożliwiają monitorowanie postępów w realizacji działań oraz ocenę ich efektywności. Mierniki te zostały dobrane zgodnie z zasadą planowania operacyjnego przy uwzględnieniu dostępności danych i możliwości porównań międzyokresowych. Wartości bazowe zostały przyjęte na podstawie analizy danych otrzymanych od instytucji zewnętrznych oraz na podstawie prognozowanych trendów rozwojowych poszczególnych działań. Dla zobiektywizowania obrazu postępu zastosowano mierniki o charakterze liczbowym i opisowym

Tabela 27. Mierniki realizacji celów

Cel szczegółowy 1 - Profilaktyka niepełnosprawności oraz ograniczanie jej skutków				
Mierniki osiągnięcia celu		Wartość bazowa	Prognozowana wartość na koniec 2030 r.	Źródło pozyskania danych
Liczba dzieci objętych wczesnym wspomaganie rozwoju		3 732	wzrost wartości miernika	Kuratorium Oświaty w Lublinie / Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych
Liczba programów oraz kampanii informacyjnych w zakresie profilaktyki niepełnosprawności realizowanych przez jednostki samorządu województwa lubelskiego		10	50	UMWL Departament Zdrowia i Polityki Społecznej
Liczba uczestników programów oraz kampanii informacyjnych		b.d.	wzrost wartości miernika	
Liczba profilaktycznych programów zdrowotnych realizowanych przez LOW NFZ		8	stabilizacja wartości miernika	Lubelski Oddział Wojewódzki NFZ
Liczba uczestników profilaktycznych programów zdrowotnych realizowanych przez LOW NFZ		444 086	wzrost wartości miernika	Lubelski Oddział Wojewódzki NFZ
Liczba osób, którym wydano orzeczenia o zaliczeniu do osób niepełnosprawnych po raz pierwszy		16 361	spadek wartości miernika	Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności
Dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych	Liczba osób, które otrzymały dofinansowanie	4 593	wzrost wartości miernika	ROPS: OZPS
	Wartość dofinansowania w złotych	9 004 924	wzrost wartości miernika	
Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty	Liczba osób, które otrzymały dofinansowanie	15 999	wzrost wartości miernika	ROPS: OZPS

ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów,	Wartość dofinansowania w złotych	28 094 790	wzrost wartości miernika	
Dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	Liczba osób, które otrzymały dofinansowanie	1 952	wzrost wartości miernika	ROPS: OZPS
	Wartość dofinansowania w złotych	9 311 488	wzrost wartości miernika	
Cel szczegółowy 2 - Kształtowanie samodzielnego i niezależnego życia osób z niepełnosprawnościami				
Mierniki osiągania celu		Wartość bazowa na rok 2024	Prognozowana wartość na koniec 2030 r.	Źródło pozyskania danych
Liczba warsztatów terapii zajęciowej		59	64	ROPS: OZPS
Liczba uczestników zajęć w WTZ		2 841	wzrost wartości miernika	ROPS: OZPS
Liczba Środowiskowych Domów Samopomocy		56	58	ROPS: OZPS
Liczba osób korzystających w ŚDS		2 715	wzrost wartości miernika	ROPS: OZPS
Liczba działań z zakresu rehabilitacji osób niepełnosprawnych prowadzonych w różnych typach placówek prowadzonych przez organizacje pozarządowe		20	wzrost wartości miernika	ROPS-Sprawozdanie z realizacji programu współpracy SWL z NGO
Liczba jednostek SWL posiadających rozwiązania techniczne zwiększające dostępność OzN do dóbr kultury i sztuki		12	12	dane własne ROPS w Lublinie, dane z Departamentu Kultury, Edukacji i Dziedzictwa Narodowego UMWL

Liczba inicjatyw jednostek SWL w zakresie promowania twórczości artystycznej osób z niepełnosprawnościami, w tym osób starszych	5	5	Departamentu Kultury, Edukacji i Dziedzictwa Narodowego UMWL
Liczba zorganizowanych przez NGO imprez kulturalnych, sportowych, turystycznych i rekreacyjnych dla osób niepełnosprawnych wspierających ich aktywność w tych dziedzinach	45	50	ROPS - Sprawozdanie z realizacji programu współpracy SWL z NGO
Liczba zrealizowanych przez powiaty inicjatyw promujących aktywność OzN w zakresie twórczości artystycznej	5	10	ROPS – na podstawie informacji z powiatów
Liczba OzN, która została objęta wsparciem w ramach projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej przeznaczonych dla województwa lubelskiego	2 549	wzrost wartości miernika	UMWL: DW EFS, DW EFRR
Liczba zakładów aktywności zawodowej	9	12	Dane własne ROPS
Liczba osób z niepełnosprawnością zatrudnionych w zakładach aktywności zawodowej	359	wzrost wartości miernika	Dane własne ROPS
Liczba wydanych opinii na temat dostępności obiektów, w których organizowane są turnusy rehabilitacyjne	3	stabilizacja wartości miernika	Dane własne ROPS
Liczba przedsiębiorstw społecznych	97	102	Roczne sprawozdanie: Przedsiębiorstwa Społeczne
Liczba osób z niepełnosprawnością zatrudnionych w przedsiębiorstwach społecznych	177	wzrost wartości miernika	Roczne sprawozdanie: Przedsiębiorstwa Społeczne
Liczba mieszkań wspomaganych i treningowych z koszykiem usług dostosowanych do indywidualnych potrzeb osób niepełnosprawnych	105	120	Dane własne ROPS
Liczba osób objętych usługami sąsiedzkimi	131	262	CAS: MRiPS-03
Liczba jednostek samorządu terytorialnego, w których uruchomiono usługi wytchnieniowe w okresie realizacji Programu	128	160	LUW: Program: Opieka wytchnieniowa
Liczba osób, które skorzystały z usług wytchnieniowych	1445 dienne	wzrost wartości miernika	LUW: Program: Opieka wytchnieniowa
	138 całodobowe		

Liczba umów zawartych z JST na świadczenie usług asystenta osobistego		150	wzrost wartości miernika	LUW: Program: Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością
Liczba umów zawartych z NGO na świadczenie usług asystenta osobistego		20	wzrost wartości miernika	Informacja ze strony programu: Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością
Dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki	Liczba dofinansowanych imprez	219	1095 <sup>15</sup>	OZPS ROPS - Dane o osobach korzystających z pomocy i wsparcia - powiat
	Liczba niepełnosprawnych uczestników	9 622	wzrost wartości miernika	
	Wartość dofinansowania ogółem w złotych	1 131 145	wzrost wartości miernika	
Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami w ramach projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej przeznaczonych dla województwa lubelskiego		40	wzrost wartości miernika	Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego: DW EFS i DW EFRR
<b>Cel szczegółowy 3 - Aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnościami</b>				
Mierniki osiągnięcia celu		Wartość bazowa na rok 2024	Prognozowana wartość na koniec 2030 r.	Źródło pozyskania danych
Liczba osób z niepełnosprawnościami, które skorzystały z różnych form pomocy oferowanych przez powiatowe urzędy pracy		b.d.	wzrost wartości miernika	dane WUP
Liczba bezrobotnych osób z niepełnosprawnościami zarejestrowanych w urzędach pracy		2 543	spadek wartości wskaźnika	dane WUP
Odsetek bezrobotnych OzN wśród wszystkich bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy		4,6%	spadek wartości miernika	dane WUP
Liczba ofert pracy zgłoszonych do urzędów pracy z oznaczeniem dla OzN		1 074	wzrost wartości miernika	dane WUP
Liczba osób z niepełnosprawnościami zgłoszonych do ubezpieczeń społecznych jako osoby pracujące		23 680	wzrost wartości miernika	ZUS
Liczba osób z niepełnosprawnościami zatrudnionych na otwartym rynku pracy		4 660	wzrost wartości miernika	PFRON: SODiR

<sup>15</sup> Prognozowana wartość miernika na koniec 2030 r. rozumiana jako wartość narastająca (sumaryczna) od początku okresu realizacji programu.

Liczba osób z niepełnosprawnościami zatrudnionych w zakładach pracy chronionej (ZPCh)	997	wzrost wartości miernika	PFRON: SODiR
Liczba osób z niepełnosprawnościami, które zostały aktywizowane zawodowo w ramach projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej przeznaczonych dla województwa lubelskiego	1005 (620 kobiet/385 mężczyzn)	wzrost wartości miernika	WUP w Lublinie
<b>Cel szczegółowy 4. Integracja działań podmiotów społecznych w kierunku wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych</b>			
Mierniki osiągnięcia celu	Wartość bazowa na rok 2024	Prognozowana wartość na koniec 2030 r.	Źródło pozyskania danych
Liczba działań edukacyjnych i promocyjnych na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w regionie	17	stabilizacja wartości miernika	Dane własne ROPS
Liczba przyjętych dokumentów przez Wojewódzką Społeczną Radę ds. Osób Niepełnosprawnych (uchwał, opinii, stanowisk)	24	stabilizacja wartości miernika	Dane własne ROPS
Liczba przyjętych dokumentów przez Wojewódzką Radę ds. Polityki Senioralnej (uchwał, opinii, stanowisk)	1	wzrost wartości miernika	Dane własne ROPS
Liczba umów zawartych przez ROPS z NGO na realizację zadań w zakresie wsparcia OzN finansowanych ze środków PFRON w danym roku	192	stabilizacja wartości miernika	Dane własne ROPS
Liczba uczestników realizowanych zadań w ramach w/w umów w danym roku	13 635	stabilizacja wartości miernika	Dane własne ROPS
Wysokość środków finansowych przekazanych na realizację zadań w ramach zawartych umów w danym roku (PFRON)	6 379 906 zł	stabilizacja wartości miernika	Dane własne ROPS
Liczba nowoutworzonych CUS, w tym świadczących usługi na rzecz osób starszych i z niepełnosprawnościami	5	30	Dane własne ROPS
<b>Cel szczegółowy 5: Poprawa dostępności i jakości edukacji dla osób z niepełnosprawnościami</b>			

Mierniki osiągnięcia celu	Wartość bazowa na rok 2024	Prognozowana wartość na koniec 2030 r.	Źródło pozyskania danych
Liczba dzieci i młodzieży posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego	15 614	wzrost wartości miernika	Kuratorium Oświaty w Lublinie / Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych
Liczba placówek kształcenia specjalnego	125	stabilizacja wartości miernika	
Wskaźnik procentowy osób z niepełnosprawnościami uczęszczających do szkół wyższych w łącznej liczbie studentów	1,7 <sup>16</sup>	wzrost wartości miernika	GUS; BDL
Wskaźnik procentowy osób z niepełnosprawnością kształcących się w placówkach ogólnodostępnych i integracyjnych w ogólnej liczbie osób kształcących się w tych placówkach na poziomie przedszkole - szkoła ponadpodstawowa (ogółem)	4,3%	wzrost wartości miernika	Kuratorium Oświaty w Lublinie / Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych

---

<sup>16</sup> GUS; BDL, Dane za 2023 rok wg stanu na 2025.09.25

## WDRAŻANIE PROGRAMU

Program jest dokumentem, o charakterze interdyscyplinarnym, którego wdrażanie wymagać będzie zaangażowania i współpracy wielu partnerów społecznych. Ważnym obrazem wdrażania dokumentu i przebiegu procesu osiągania celów szczegółowych będą wartości zarejestrowanych istotnych wskaźników polityki społecznej, które są postrzegane w kontekście realizacji regionalnej polityki spójności i postępu w przebiegu osiągania celu głównego Programu. Do takich wskaźników należą:

1. Współczynnik aktywności zawodowej ON w wieku 16 lat i więcej
2. Osoby niepełnosprawne w wieku 16-89 lat wg typu aktywności
3. Wskaźnik zatrudnienia ON w wieku 16 -64
4. Liczba osób z niepełnosprawnością bezrobotnych i poszukujących pracy
5. Liczba ON zatrudnionych w ZAZ
6. Wysokość przekazywanych SWL algorytmem środków finansowych Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
7. Wysokość środków własnych SWL zaangażowanych w realizację zadań Programu
8. Liczba organizacji pozarządowych współpracujących z SWL w obszarze zadania publicznego „działalność na rzecz osób niepełnosprawnych”.

Wymienione wyżej wskaźniki pozwolą na etapie prowadzenia badania monitoringowego Programu dokonać jakościowej interpretacji skuteczności realizowanych zadań w kontekście przebiegu procesu włączenia społecznego osób z niepełnosprawnościami.

## REALIZATORZY PROGRAMU

Podmiotami odpowiedzialnymi za realizację zadań są w szczególności:

- Samorząd Województwa Lubelskiego,
- samorządy powiatowe
- samorządy gminne;
- Oddział Lubelski Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie - powiatowe urzędy pracy
- Lubelski Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia
- placówki systemu oświaty;
- organizacje pozarządowe;
- podmioty systemu rehabilitacji i reintegracji społecznej;
- podmioty ekonomii społecznej – przedsiębiorstwa społeczne
- ośrodki wsparcia ekonomii społecznej;
- pracodawcy i ich organizacje;
- środowisko osób niepełnosprawnych i ich rodzin;
- społeczne rady ds. osób niepełnosprawnych;
- reprezentanci osób niepełnosprawnych i ich rodzin;
- uczelnie wyższe;

- ☐ instytucje kultury, sportu, turystyki i wypoczynku
- ☐ inne

## FINANSOWANIE PROGRAMU

Zakłada się, że podstawowymi źródłami finansowania i realizacji zadań Programu będą:

- ☐ Środki pochodzące z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przekazywane do powiatów i samorządu województwa na finansowanie zadań wskazanych w Ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych
- ☐ Środki pochodzące z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przekazywane do powiatów i samorządu województwa na finansowanie zadań wskazanych w Rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 lutego 2008 r. w sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zlecanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym
- ☐ Środki własne budżetu województwa lubelskiego
- ☐ Środki własne powiatów i gmin
- ☐ Środki finansowe Narodowego Funduszu Zdrowia
- ☐ Środki finansowe Programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027
- ☐ Środki finansowe organizacji pozarządowych
- ☐ Środki finansowe państwowych funduszy celowych
- ☐ Środki finansowe podmiotów prywatnych

## SYSTEM MONITOROWANIA I OCENY PROGRAMU

Program jest dokumentem o charakterze otwartym. Monitorowanie jego realizacji polegać będzie na analizie informacji otrzymanych od wojewódzkich organów administracji rządowej, instytucji, jednostek własnych Samorządu Województwa Lubelskiego oraz organizacji pozarządowych, współpracujących i realizujących zadania przyjęte w Programie zgodnie z posiadanymi kompetencjami.

Istotnym źródłem informacji w kontekście oceny trafności doboru celów i mierników Programu będzie przedstawienie wniosków z analizy informacji udostępnianych samorządowi województwa przez powiaty o prowadzonej corocznie działalności w zakresie realizacji zadań powiatu. Przekazywanie tych informacji wynikać będzie z art. 35a ust.1 pkt 3 Ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Pierwsze badanie monitoringowe zostanie przeprowadzone w roku 2028 i obejmować będzie lata 2026-2027 a następne w roku 2030 i obejmować będzie lata 2028-2029. Raporty wraz z wnioskami będą przedstawiane Zarządowi Województwa Lubelskiego zgodnie z harmonogramem opracowanym przez ROPS w Lublinie.

## PODSTAWOWE AKTY PRAWNE WYZNACZAJĄCE DZIAŁANIA KIEROWANE DO OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH<sup>17</sup>

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.

Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz.U. 2012 poz. 1169)

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/882 (z 17 kwietnia 2019 r.) w sprawie wymogów dostępności produktów i usług Europejski Akt o Dostępności (Dz. U. UE L151/70 z dnia 7 czerwca 2019 r.)

Karta Praw Osób Niepełnosprawnych (1 sierpnia 1997 r. M.P.50.475)

Ustawa z dnia 27 sierpnia 1977 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. 2025 poz. 913 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. 2024 poz. 1264)

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz.U. 2025 poz. 581)

Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. 2025 poz. 1214)

Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (Dz.U.2019.1818)

Ustawa z dnia 9 maja 2018 r. o zmianie ustawy o rencie socjalnej (Dz.U. 2025 poz. 420)

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tj. Dz.U. 2025 poz. 49)

Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (Dz.U. 2024 poz. 1829)

Uchwała nr 160 Rady Ministrów z dnia 20 grudnia 2016 r. w sprawie programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem” (M.P. 2016 poz. 1250)

Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz.U. 2023 poz. 20)

Ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (Dz.U. 2023 poz. 1440)

Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1411)

Ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o świadczeniu wspierającym (Dz. U. 2023 poz. 1429)

Ustawa z dnia 23 października 2018 r. o Funduszu Solidarnościowym (Dz. U. z 2024 poz. 1848)

Ustawa z dnia 31 lipca 2019 r. o świadczeniu uzupełniającym dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji (Dz.U. 2024 poz. 1649)

Ustawa z dnia 27 sierpnia 2024 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 149)

Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. 2024 poz. 1631)

---

<sup>17</sup> Wg. stanu na dzień 1 października 2025 r.

Ustawa z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz.U. 2024 poz. 1121)

Ustawa z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (Dz.U. 2025 poz. 305)

Ustawa z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (Dz.U. 2025 poz. 195)

Ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. 2025 poz. 197)

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U. 2025 poz. 418)

Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz.U. 2025 poz. 1043)

Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. 2025 poz. 881)

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz.U. 2024 poz. 1491)

## Podstawowe dokumenty strategiczne wyznaczające działania na rzecz osób niepełnosprawnych w Programie:

### Dokumenty strategiczne szczebla krajowego:

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju 2020 (z perspektywą do 2030 roku)

Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030

Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030

Strategia Rozwoju Usług Społecznych – polityka publiczna na lata 2021 – 2030 (z perspektywą do 2035 r.) – przyjęta uchwałą nr 135 Rady Ministrów z dnia 15 czerwca 2022 r., M.P. 2022 poz. 767.

Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo-Uczestnictwo- Solidarność

Program Rządowy Dostępność Plus 2018-2025

### Dokumenty strategiczne Województwa Lubelskiego:

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku

Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2030 roku

Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2021- 2030

Program Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027

## Spis tabel

TABELA 1. LICZBA I ODSETEK OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W POWIATACH WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO NA TLE REGIONU I KRAJU. .....	5
TABELA 2. STRUKTURA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI WEDŁUG MIEJSCA ZAMIESZKANIA, PŁCI I WIEKU W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM I W POLSCE .....	6
TABELA 3. OSOBY W WIEKU 16 LAT I WIĘCEJ Z PODZIAŁEM NA RODZAJE NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (WG KODÓW) ORAZ PŁEĆ, KTÓRE W ROKU 2024 UZYSKAŁY ORZECZENIE O NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (W UKŁADZIE OD NAJWIĘKSZEGO DO NAJMNIJSZEGO) .....	7
TABELA 4. OSOBY PRZED 16 ROKIEM ŻYCIA Z PODZIAŁEM NA RODZAJE NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (WG KODÓW) ORAZ PŁEĆ, KTÓRE W ROKU 2024 UZYSKAŁY ORZECZENIE O NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (W UKŁADZIE OD NAJWIĘKSZEGO DO NAJMNIJSZEGO) .....	8
TABELA 5: DZIECI Z TERENU WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO OBJĘTE ZAJĘCIAMI WCZESNEGO WSPOMAGANIA ROZWOJU DZIECKA ORAZ UCZESTNICY ZAJĘĆ REWALIDACYJNO-WYCHOWAWCZYCH W PODZIALE NA TYPY PLACÓWEK W ROKU SZKOLNYM 2024/2025. .	11
TABELA 6: DZIECI Z TERENU WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO OBJĘTE ZAJĘCIAMI WCZESNEGO WSPOMAGANIA ROZWOJU DZIECKA ORAZ UCZESTNICY ZAJĘĆ REWALIDACYJNO-WYCHOWAWCZYCH W PODZIALE NA POWIATY WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO W ROKU SZKOLNYM 2024/2025. ....	12
TABELA 7. PLACÓWKI SPECJALNE NA TERENIE WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO W ROKU SZKOLNYM 2024/2025.....	14
TABELA 8. ZESTAWIENIE KLUCZOWYCH CECH POSZCZEGÓLNYCH TYPÓW REHABILITACJI, UWZGLĘDNIAJĄC OKRES OBOWIĄZYWANIA UMÓW, CHARAKTER ŚWIADCZEŃ, FORMĘ REALIZACJI .....	18
TABELA 9. DOSTĘPNOŚĆ DO ŚWIADCZEŃ OPIEKI ZDROWOTNEJ Z ZAKRESU REHABILITACJI MEDYCZNEJ O CHARAKTERZE AMBULATORYJNYM NA TERENIE POSZCZEGÓLNYCH POWIATÓW WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO W ROKU 2024 .....	19
TABELA 10. DOSTĘPNOŚĆ DO ŚWIADCZEŃ OPIEKI ZDROWOTNEJ Z ZAKRESU REHABILITACJI MEDYCZNEJ O CHARAKTERZE STACJONARNYM W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM W 2024 ROKU.....	21
TABELA 11. LICZBA ZREALIZOWANYCH OFERT WSPÓŁPRACY Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI W RAMACH POSZCZEGÓLNYCH ZADAŃ W LATACH 2021-2024 .....	24
TABELA 12. LICZBA OBIEKTÓW SŁUŻĄCYCH REHABILITACJI OBJĘTYCH DOFINANSOWANIEM ROBÓT BUDOWLANYCH W LATACH 2003- 2023.....	26
TABELA 13. ŚRODOWISKOWE DOMY SAMOPOMOCY PROWADZONE PRZES GMINĘ .....	28
TABELA 14. ŚRODOWISKOWE DOMY SAMOPOMOCY PROWADZONE NA ZLECENIE GMINY .....	29
TABELA 15. ŚRODOWISKOWE DOMY SAMOPOMOCY PROWADZONE PRZES POWIAT NA TERENIE WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO .....	30
TABELA 16. ŚRODOWISKOWE DOMY SAMOPOMOCY PROWADZONE NA ZLECENIE POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO .....	30
TABELA 17. WYKAZ WARSZTATÓW TERAPII ZAJĘCIOWEJ W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM .....	31
TABELA 18. ZATRUDNIENIE W ZAKŁADACH AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ ORAZ FINANSOWANIE ICH TWORZENIA I FUNKCJONOWANIA W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM W LATACH 2021–2025 .....	34
TABELA 19. KOSZT FUNKCJONOWANIA ZAZ NA JEDNEGO UCZESTNIKA W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM ZE ŚRODKÓW PFRON. ....	35
TABELA 20. OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ ZAREJESTROWANE W URZĘDACH PRACY ORAZ LICZBA OFERT PRACY KIEROWANYCH DO TEJ GRUPY W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM W LATACH 2021–2024 .....	36
TABELA 21. SYTUACJA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH NA RYNKU PRACY W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM. OBRAZ AKTYWIZACJI ZAWODOWEJ W LATACH 2021-2024 W RAMACH ZASTOSOWANYCH INSTRUMENTÓW WSPARCIA.....	36
TABELA 22. LICZBA OSÓB WYŁĄCZONA Z EWIDENCJI POWIATOWYCH URZĘDÓW PRACY .....	37
TABELA 23. LICZBA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W PROJEKTACH REALIZOWANYCH W RAMACH PROGRAMU FUNDUSZE EUROPEJSKIE DLA LUBELSKIEGO NA LATA 2021-2027 – STAN NA 28.05.2025 R. ....	38
TABELA 24. OSOBY BEZROBOTNE, W TYM ZNAJDUJĄCE SIĘ W SZCZEGÓLNEJ SYTUACJI NA RYNKU PRACY, W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM W 2024 ROKU .....	40
TABELA 25. PRZEDSIĘBIORSTWA SPOŁECZNE W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM W 2024 ROKU. ....	42
TABELA 26. WSPARCIE OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W RAMACH REALIZACJI PROGRAMÓW OL PFRON .....	44
TABELA 27. MIERNIKI REALIZACJI CELÓW .....	55